

Rom

Nalobulat napisulan aPol toton van hən alat a Rom

Ase itos nalobulat napisulan egai?

APol itosi.

APol itosi van hən ase?

Itosi van hən alat siYesu len naut a Rom.

APol itosi hən nəsə?

Itosi hən beʋusan galit ke, nəmatan siYesu igol dattoləboi datbinor len nəhon aGot, ale aYesu dereh tevi tarhət sidato hən datbikad nəmauran tovoi.

APol itos nalobulat napisulan egai ʋais mai len naut a be?

Itosi pəpadaŋ hən nasihau A.D. 57 nəboŋ totoh len naut a Korint.

APol itos nalobulat napisulan egai hən beutaut hən naʋisal san vi lan naut a Rom. Ike tevi tarhət silat siYesu ei, beti dereh tivan hən naut a Spen. Ale aPol isor vəsvəsai nadəlomian silat siYesu mai naʋide hən nadəlomian enan beğəgel hən nəmauran silat siYesu. (1.1–16.27)

1) Nə-ke-ivoi-an mai naləŋonian siPol (1.1-17)

2) Nəvanuan gail ʋisi loləboi ləbimaur len aYesu ʋai (1.18–3.20)

3) Naʋisal siGot hən bilav kuv nəvanuan gail dan nəsaan salito (3.21–4.25)

4) Nəmauran toveveu len aKristo (5.1–8.39)

5) Nə-nau-utaut-an siGot mōs alat seIsrael (9.1–11.36)

6) Naʋide silat siYesu (12.1–15.13)

7) Nə-maris-kotovi-an mai na-ke-ivoi-an gail (15.14–16.27)

Na-ke-ivoi-an siPol

¹ Ginau, aPol, nutos nalobulat napisulan egai. Novi naslev sua seKristo, aYesu, aGot totabtabuh len ginau hən nəbēvi hai pispisul mōs na-kel-uri-an san tovoi.

² Sutuai, nəboŋ aYesu savisi sal, aGot ikel gati ke dereh tikel vəhot na-kel-uri-an san tovoi. Ale ikel vəhoti len nəsa ahai kelkel ur gail lototosi len natosian siGot.*

³⁻⁴ Na-kel-uri-an tovoi ehusur aNatun aGot, aYesu. Len nəmauran san len navile a pan, ikad nəpasian len nəbathuyah siTevit tovi Kiŋ.* Ale aNunun aGot ikel uri ke tovi aNatun aGot len nədaŋan nəboŋ togol tole məhat dan nəmatan.* Gai evi aYesu Kristo, aMasta sidato.

⁵ Len gai, aGot eviol kəmas hən navoian mai ginau,* hən nəbēvi ahai pispisul mōs nahəsan aKristo, hən nəbəkis nəvanuan dan naluŋoh hən nəvanuan naut tiltile pisi, hən ləbigol husur nəsa tokele bathut nadəlomian lotokade lan.

⁶ Gamit a Rom, mətovi galit galevis. AGot ekis gamit am hən mətēvi seKristo.

⁷ Ginau aPol, nutos nalobulat napisulan egai van hən gamit pisi a Rom, aGot toləmas bun gamito, gai tokis gamit hən mətēvi esan səbōn.

AGot atəmadato mai Nasuḅ aYesu Kristo areviol kəmas hən navoian mai gamito, arigol nəlomit tikad natəmat.

Naləŋonian siPol hən bēvi Rom

---

* **1:2:** Isa 52.7, 61.1   * **1:3-4:** Mat 1.1   * **1:3-4:** Psa 2.7   * **1:5:** Len nasoruan ta Kris len naut egai ike *ginamito*, be alat lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke tosor husur gai səbōn.

⁸ Nuke nikele bai ke, len aYesu Kristo, nosipa vi tēban aGot hən gamit p̄isi, husur nēvanuan gail lukel ur nadəlomian samito len navile a pan kavkav.

⁹ AGot notoum san len nəlogw kavkav nəboŋ notokel ur na-kel-uri-an tovoi husur aNatun uluŋian, aGot eləboii ke notokitin nəboŋ notokel ke notosor tuṽ m̄os gamit tabtab.

¹⁰ Akis vəbar daməŋai len na-sor-tuṽ-an sagw, nous aGot ke, b̄eləŋoni, dereh tigol naṽisal ideh hən nəbēm̄ədoŋ tēban gamito.

¹¹ Husur noləŋon masuṽ hən nəb̄eris gamito, hən ke, len nagəmaian sagw, mət̄bikad naviolan ideh seNunun aGot hən b̄igol mət̄bidaŋ am.

¹² Noləŋon masuṽ hən nəb̄eris gamito hən datb̄igol datb̄eləŋon b̄ivoi am len nələdat gabag, nuke nevi tarhət samit len nadəlomian samito mai gamit am mət̄evi tarhət sagw len nadəlomian sagw.

¹³ Bathudud nadəlomian gail, nuke mət̄eləboii ke notonau utaut hən nəbēm̄ədoŋ tēban gamito. Nugol vəha-sob̄ur həni be natgalevis lupatpat gol ginau vəbar daməŋai. Nuke neum samito ale nau-man sagw len gamito tikad naṽite hum notokade len alat ləsavi Ju len naut tiltile gail am.*

¹⁴ Noləboii ke aGot erin̄ nauman len ginau ale nimasgole m̄os nēvanuan gail p̄isi, nēvanuan nabiltivile gail mai auleut gail, alat lotokad naləboian mai alat lototətan həni.

¹⁵ Husur natenan, noutaut, noləŋon nəb̄ikel ur na-kel-uri-an tovoi mai gamit a Rom am.

---

* **1:13:** Uman 19.21

16 Nahurugw sɛsa hən na-kel-uri-an tovoi. Evi nɛdaŋan siGot m̄os nɛ-lav-kuvi-an dan nɛsaan silat lotokad nadɛlomian: m̄os naJu gail a m̄o, beti alat lɛsavi Ju.

17 Husur na-kel-uri-an tovoi ikel vɛhot naɸisal hən aGot bigol datb̄inor len nɛhon. Naɸisal enan etuɓat len nadɛlomian van van, inoŋ len nadɛlomian. Hum natosian siGot toke, “Len nadɛlomian nɛvanuan nanoran ikad nɛmauran.”*

Nɛlol paŋpaŋ siGot van hən nɛsaan

18 AGot len nɛmav evɛhot nɛlol paŋpaŋ san. Nɛlon epɛŋas nɛsaan silat lotomɛtahun aGot, lotopul hən nɛsaan. Galit, len nɛsaan salito, losusuan nakitinan.

19 Galit lolɛboi nakitinan husur aGot, bathut igol iɸarɸar hən galito.

20 Naut kɛmas lotodɛdas lɛberis nɛdaŋan san topat vi sutuai mai naɓoruan san hum aGot; be nɛdaŋan mai naɓoruan san aruɸarɸar len natit ɸisi togole. Husur len natuɓatan nɛboŋ aGot togol navile a pan, van vɛbar damɛŋai, nɛvanuan gail loris natit aGot togol gail. Imaienan lɛsalɛboi lɛbetɛtas gol galito.

21 Husur ke, naut kɛmas lotolɛboi aGot maienan, lɛsɛsal suh nɛyalyalan san suŋan tovi Got, lɛsasipa vi tɛban. Be nɛnauan salito egɛm vi ut kɛmas, nɛnauan salit sɛkad nɛ-nau-lɛboii-an lan, lopul hən nɛmargobut ŋai.

22 Lukel ke lotokad namitisau hən nɛmauran tonor, be logɛm vi hoɓon gail.

---

* **1:17:** Hab 2.4

23 Lugel nəyalyalan siGot totoh vi sutuai hən nələblab gail lotokad nənahənah hən nəvanuan ləbimat, nəman naməsav gail, narivatvat gail mai natit lotokəlkəlah.*

24 Imagenan, aGot erinj gaḅulan galito hən ləḅigol natideh lotoləḅoni len nəlolito, gol ke, len nəḅiḅiḅiḅalan salito, lomədas nibelit gabag len naitian tosa lotogolge.

25 Lugel nakitinan husur aGot hən nalibliboḅan. Ale lulotu hən natit aGot togol gail, lugol lotovi slev salit gail. Ləsalotu hən aGot togol natgalenan, be gai inor hən nə-sal-suhi-an van vi sutuai. Ganan!

26 Husur lotogol natgalenan aGot erinj gaḅulan galito hən ləḅigol naḅide toḅiḅiḅiḅal ideh lotoləḅoni. Alətpəhaḅut salit tu lupair dan naḅisal hən naitian mai asoalit gail hən ləḅigol naitian mai galit gabag.

27 Len naḅide tomaienən alalumən lupair dan naitian mai alətpəhaḅut, nəlolit isahsah len galit gabag. Alalumən ləḅur kotov naḅide tonor, lugol toḅiḅiḅiḅal mai galit gabag. Ale sil nəsaan lotogol gail, nəpanismen tonor hən nəsa galit səḅolit lotogole ibar galito.

28 Bathut lotonau ke na-ləḅoi-aGot-an savi natideh, aGot erinj gaḅulan galit hən ləḅitoh len nə-nau-sabsab-an salito. Imaienən lugol nəsa sanor hən ləḅigole.

29 Logəm pul hən nəsaan tiltile gail: naḅoruan sasa, na-ləḅon-masuḅ-hən-natite-an hən natite, nəsaan, lutəḅulol bulos avan ideh husur nəsa tokade. Lugolge nəmātan, lopul hən naḅitḅituhan

---

* 1:23: Deu 4.16-18

mai nagəgərasan. Lohəhaʿur hən ləbīgol na-ləŋon-isa-an len nəvanuan gail, lukel nəmadun nəvanuan gail,

³⁰ lusor mədas nahəsəlito. Lomətahun bun aGot, len naʿivan salit ləsənaʷ avan ideh am. Nəholit ile-leah ale lusor patpat galit məhat. Lukad namitisau hən ləbinaʷ tabtab hən naʿisal toveveʷ hən ləbīgol nəsaan. Ləsəgol nəsa atata mai anana artokele.

³¹ Len naʿide hən nəmauran salito ehum lotomelmel, ləbʷur kotov na-kel-gati-an salit gail, naləmas-buni-an eḅuer len galito, nəlolit sətəŋis avan ideh, ehum ləsəkad nalolosaan ideh.

³² Loləboii ke, bathut aGot tonor, ikele ke, nəvanuan gail lotogol naʿide lotomaienan limasmat. Avil lohusur naʿide galen sal. Savi natenan ŋai, be lohəhaʿur hən ləberis nəvanuan gail am ləbəhusur naʿide salito.

2

AGot inor len nə-sab̄-səhoti-an san gail

¹ Gaiug gotosaḅ səhoti ke nəvanuan tile am timaspanis, gəsələboi gəḅetətəs gol gaiug, husur gaiug am gusa suŋan galito. Nəboŋ gotosaḅ səhoti ke avan ideh timaspanis husur nəsaan san, be gaiug gusaḅ səhoti ke gaiug am gimaspanis, husur gaiug gugol nəsaan toḅitḅitoʷ.*

² Datoləboii ke, nəboŋ aGot tosaḅ səhoti ke nəvanuan limaspanis sil lotogol natenan, nə-sab̄-səhoti-an san inor hən nakitinan.

---

* **2:1:** Mat 7.1; Luk 6.37. Len naut egai aPol esivoh len naʷu gail husur lupatpat galit məhat səhor alat ləsavi ju.

³ Imagenan, gaiug, nəboŋ gotosaḅ səhoti ke galit limaspanis be gaiug gohusur naḅide toḅitoḅ hum galito, gunau ke gotoləboi gəḅigam yav dan nəpanismen siGot a? Ao!

⁴ Gəsaləboii ke aGot tovoi masuḅ hən gaiug a? Gai satutut hən ḅemətahun gaiug; len nasusumaran, itoh mədau mai gaiug. Gəsaləboii a? Hum ma natgalenan ləsavi natideh len gaiug. AGot ivoi hən gaiug hən ḅesəhar gaiug van hən nəpairan dan nəsaan, gəsənu səhoti a?

⁵ Be gaiug guhaihai, nəkaduḅ iḅonḅon, gomətahun gəḅipair dan nəsaan saḅ. Bathut gotomaienan gugol ke nəpanismen saḅ gabag evivi məhat am, husur nəboŋ hən nəlol paŋpaŋ dereh tegəmai. Evi nəboŋ aGot ḅikel vəhot nə-saḅ-səhoti-an san tonor, mai nəpanismen.*

⁶ AGot dereh tilav nəḅurḅuran mai nəvanuan ḅisi tinor hən nəsa lotogole.*

⁷ Dereh tilav nəmauran vi sutuai mai alat lotosusumar hən ləḅigol navoian, lotodaŋ len aGot hən ḅeviol hən nəyalyalan, nə-sal-suh-galito-an mai nəmauran topat vi sutuai.

⁸ Be len nəḅiltilol paŋpaŋ san, dereh nəlon aGot tepəŋas alat lotonau galit səḅolito ŋai, ləsagol nəsa nakitinan tokele, be lotopul hən nəsaan len nəmauran salito.

⁹ Na-ləŋon-isa-vəsa-an mai nəmauran todaŋ dereh aribar nəvanuan ḅisi lotogolgol nəsaan: naJu gail a nŋo, beti alat ləsavi Ju.

¹⁰ Be alat lotogolgol navoian, dereh aGot tisal

---

* 2:5: Zep 1.14-18, 2.2-3 * 2:6: Psa 62.12; Pro 24.12

suh galito, teputsan nahəsalito, teriņ natəmat len nəlolito: naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju.

¹¹ Husur naŵide siGot epi-toŵ van hən nəvanuan p̄isi, ideh satile.*

¹² Alat ləsəkad nalo siGot be lotogol nəsaan, dereh limasig naut kəmas ləsəkad nalo. Avil alat lotokad nalo be lotogol nəsaan, nalo dereh tisaḅ səhoti ke limaspanis.

¹³ Husur savi alat lotosəsəloņ hən nalo aGot togol lotonor len nəhon; be alat lotogol nəsa nalo tokele, dereh aGot teriņi ke galit linor len nəhon.

¹⁴ Husur, alat ləsavi Ju ləsəkad nalo siGot, ləḅehusur nəboruan salito ale gol nəsa nalo tokele, ehum lotokad nalo len nəlolito, naut kəmas ləsəsəsəloņ həni boņ ideh.

¹⁵ Len naŵide salito imasil ke aGot totos gat nalo len nəlolito, husur nəlolit gail mai nənauan salit səbolit arukel vəhot nəsaan mai galito o arukel mai galit ke lotonor.

¹⁶ Dereh aGot tigol natgalenan len nəboņ ḅepəpəhun navoian dan nəsaan len natit gail nəvanuan p̄isi lotosusuani. Napəpəhunian enan, dereh teriņi len navəlan aKristo aYesu, hum nakel-uri-an sagw tovoi tokele.

NaJu gail mai nalo

¹⁷ Be gaiug gotovi Ju, gumabe? Gaiug gudaņ len nalo siGot, gusor patpat gaiug məhat hum aGot tovi amaheam̄.

¹⁸ Gaiug goləboi nəsa Nasuḅ toləņoni, goləboi nəsa tonor mai nəsa tosa husur nalo san eŵusan gaiug.

---

* **2:11:** Deu 10.17

19 Len nənauan sam̃ gunau suluṽi ke gotoləboi gə̃besəhar nəvanuan gail, lotovi metbesw len nənauan salito. Gunau suluṽi ke gotohum nam̃ial toləboi ðem̃ias naṽisal m̃os alat lototoh len nəmargobut.

20 Gunau suluṽi ke gotovi hai ṽusan m̃os alat lotovi hoṽon mai alat ləsəmatmatu len nadələomian salito. Gaiug gotovi Ju gunau maien həni husur gukad nalo siGot tovi nəkadun naləboian mai nakitinan.

21 Imaienan, gə̃beṽusan avan ideh gail, imabe gəsaṽusan gaiug gabag? Gukel uri ke, “Samteṽənvənah!” be gaiug, govənvənah a?

22 Gukele ke, “Samtigol naitian toḅur kotov nəlahan!” be gaiug, gugol naitian toḅur kotov nəlahan a? Gaiug gomətahun bun nəlablab gail, be naim nalotuan hən nəlablab gail, govənah lan a?†

23 Gaiug gusor patpat nalo siGot məhat, be goḅur kokotov nalo enan mədas nahəsən aGot a?

24 Husur natosian siGot ike, “Gamit məttovi Ju, naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile lusor mədas nahəsən aGot sil gamito.”‡

25 Gə̃bigol husur nəsa nalo siGot tokele, na-tiv-dalusi-an seJu evi natit tovoi husur ipat len nalo. Be gə̃beḅur kokotov nalo, na-tiv-dalusi-an sam̃ savi natideh. Ehum gəsavi Ju. Ehum gəsəkad na-tiv-dalusi-an len gaiug boṽ ideh.

26 Imagenan, alat ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit lə̃bigol husur nəsa nalo tokele, len nabunusian

† 2:22: Deu 7.25. NaJu gail lomətahun nəlablab husur nalo siGot tokai tasi, be lovənoh natit topat len naim nalotuan silablab gail, ale lohəhaṽur hən nəvat lotokade len nəboṽ lotoṽur həni. ‡ 2:24: Isa 52.5.

siGot esuṃṃan lotokad na-tiv-dalusi-an tia, esuṃṃan lotovi Ju gail.

²⁷ Ale alat lotogol husur nəsa nalo tokele be ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit dereh lisab̃ səhoti ke, gaiug gotovi Ju gotokad na-tiv-dalusi-an, gimaspānis husur gukad nalo be goḃur kokotovi.

²⁸ Savi nəpasian o na-tiv-dalusi-an nəvanuan tokade len niben togol tovi Ju kitin.

²⁹ Ao. NaJu kitin evi Ju māu len nəlon. Ale na-tiv-dalusi-an kitin evi na-tiv-dalusi-an hən nəlon. Na-gol-husur-nalo-an edədas ḃigol na-tiv-dalusi-an kitin len nəlon, ao, aNunun aGot igole. Ale dereh aGot tisal suh nəvanuan tomaianan. Nəvanuan gail asike ləḃisal suhi, be aGot māu dereh tisal suhi. §

3

¹ Bimagenan, ivoi mabe hən avan ideh ḃevi Ju? Ivoi mabe hən ḃikad na-tiv-dalusi-an?

² Ivoi habat len natit ḃisi! Metəkav ikad natsua: aGot eriṅ nasoruan san len navəlan naJu gail.*

³ Be galit galevis asike ləḃidaṅ len aGot, gunau ke nə-par-dəlomi-an salito igol aGot sədaṅ len nakel-gati-an san gail a?

⁴ Ao! Satimaienan! AGot ekitin, akis igol nəsa tokele, naut kəmas nəvanuan ḃisi lovi vanuan nal-ibliboṅan gail. Hum aTevit aKiṅ tokele sutuai ke, “Nasub̃ aGot, natit ḃisi gotokele māu, ekitin.

Avan ideh ḃike ḃisor tas gaiug len nakotan, dereh tisaḃ səhoti ke gotonor, gokitin,

---

§ 2:29: Deu 30.6. Len nasoruan Ipru namilen *Ju o Jutah* evi nə-sal-suhi-an. Gen 29.35. * 3:2: Len naut egai aPol ike *metəkav*, be sakel natideh tovi na-vəha-ru-an tohusuri.

ale dereh gewin len nakotan enan.”*

⁵ Be nēsaan sidat beʋusan ƿarƿar hēn nanoran siGot, datekēmabe? Datoləboi datbīke aGot sanor nəboŋ topansem gidato a? Ao! Ikad nəvanuan lotonau tomaiēnan,

⁶ be nənauan salit sakitin. AGot asike tanor, asike taləboi tapəpəhun navoian dan nēsaan hēn navile a pan.

⁷ Ikad nəvanuan lotoke, “Be nalibliboŋan sagw biŋol ƿarƿar hēn nakitinan siGot gol nəvanuan gail ləbisal suh nəyalyalan san, bi maiēnan, imabe aGot ipansem ginau sal sil nalibliboŋan sagw hum tovi saan?”

⁸ Ale nəvanuan galevis lusor mēdas ginamito. Lukel ke, namtuke, “Namtigol nēsaan hēn nēsaan biŋol navoian!” Alat lotokəmaiēnan, dereh lipanis, ale ivoi hēn ləbi panis!†

Səkad nəvanuan nanoran ideh

⁹ Ale datekēmabe? Mətunau ke ginamit namttovi Ju, len nəhon aGot namtuvoi səhor nəvanuan tile gail am a? Ao, namtsəmaiēnan. Noil hirhir len nəsa notokele tia ke, nəvanuan ƿisi, naJu gail mai alat ləsavi Ju, galit ƿisi lugolgol nēsaan. Nēsaan iwol hēn nəmauran salito.

¹⁰ Hum natosian siGot toke,
“Səkad nəvanuan nanoran ideh,
sasua kasi.

¹¹ Səkad avan ideh tokad naləboian kitin,
səkad avan ideh toləŋon ke teləboi aGot

¹² Galit ƿisi lupair dani,
naʋide salit ƿisi isa batbat.

---

* **3:4:** Psa 51.4 † **3:8:** Len naves 5-8, aPol isor var naJu gail nəlolit topeŋas aPol husur lotonau ke aPol tokel ke nalo tovi ut kəmas.

Səkad avan ideh togol navoian,
sasua kasi.”‡

13 “Nasoruan salit isa hum nəbõn nəbirimat tobos
nətan.

Namealito igol nagəgərasan.

Nəsa lotokele igol nasənanan,

hum nabehi hən nəmāt togole nəboŋ tohat
nəvanuan.”*

14 “Nabuŋolit epul hən nasoruan namədasian
mai na-mətahun-buni-an.”*

15 “Lusaŋsaŋut hən ləb̃igol nəmatan.

16 Lugol namədasian mai na-ləŋon-isa-an len
naut p̃isi lotovi lan.

17 Ləsələboi ləb̃itoh mai nəvanuan tile ideh len
natəmāt.”§

18 “Ləsəmətahw len nəyalyalan siGot. Ləsənanau.”*

19 Gidat datoləboii ke natideh nalo tokele, ikele
van hən alat lototoh len navəlan nalo, hən nəvanuan
gail asike ləb̃eləboi ləbetətas gol galit am, ale hən
b̃imasil ke nəvanuan p̃isi len navile a pan dereh
likot len nakotan siGot.

20 Imaienan, avan ideh saləboi b̃inor len nəhon
aGot husur togol husur nalo. Nalo ipat ŋai hən
datb̃ebunus ləboi nəsaan sidato lan.*

Datunor mabe len nəhon aGot?

21 Be gagai, aGot evəhot nap̃isal hən datb̃inor len
nəhon, ale na-gol-husur-nalo-an savi natideh həni.

---

‡ **3:12:** Hən naves 10-12, ris Psa 14.1-3, 53.1-3 * **3:13:** Psa 5.9,
140.3 * **3:14:** Psa 10.7 § **3:17:** Hən naves 15-17, ris Isa 59.7-8
* **3:18:** Psa 36.1 * **3:20:** Psa 143.2; Kal 2.16

Naṗisal enan, nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail loṗəhav utaut həni sutuai tia. **

²² AGot eriṅi ke dattonor len nəhən nəbəṅ dat-toriṅ nəlodat len aYesu Kristo. Imaienan hən nəvanuan ṗisi lotokad nadəlomian. Nəvanuan ṗisi loṗitṗitoṽ,

²³ husur nəvanuan ṗisi lugol nəsaan, ṅa lutoh a tut, a tut masuṽ dan aGot, ləsanor kasi hən ləḃibar nəyalalan san.

²⁴ Avil, len naviolan hən navoian aGot toviol kəmas həni, len aKristo aYesu toṽur nəmakuvan sidato, aGot eriṅi ke dattonor len nəhən.

²⁵ AGot eviol hən aYesu hum naviolan hən natu-tumavan, hən nəmatan san ḃidakuv nəlol paṅpaṅ siGot, nəlon topəṅas nəvanuan gail sil nəsaan salito. Len nadəlomian lotokade len nəmatan siYesu mōs galito, aGot erubət nəsaan salit dan galito. Natu-tumavan hən aYesu igol nanoran siGot iṗarṗar, bathut ke, satutut hən tomətahun galito, ekəta səhor nəsaan silat ta mō, ta sutuai, səpansem galito.

²⁶ AGot igol natgalenan hən nanoran san ḃimasil len nəbəṅ ta daməṅai. Igol tomaienan hən gai gabag ḃinor, ale hən ḃigol nəvanuan ləḃinor len nəhən, ləḃikad navoivoian maii nəbəṅ lotokad nadəlomian len aYesu topanis salito.

²⁷ Imagenan, datoləboi datḃisor patpat gidat məhat hən natideh a? Aoa! Datoləboi datḃikad navoivoian mai aGot len nalo dattogol husuri a? Ao! Datukad navoivoian mai aGot husur datukad nadəlomian len aYesu.

** **3:21:** Rom 1.17. Len naut egai nasoruan ta Kris sake siMoses, be nalo aPol tosor husuri evi naləbulat torim aMoses totos gail.

28 Nəbathusoruan sagw imaiegai ke: len nadəlomian dattokade, aGot erinji ke dattonor len nəhon, savi len nalo dattogol husuri.

29 AGot evi Got seJu gail ŋa? Be alat ləsavi Ju, gai savi aGot salito a? Evoi! Evi aGot salito am!

30 Husur Got esua ŋai. Len nadəlomian erinji ke nəvanuan gail lunor len nəhon, naut kəmas lotokad na-tiv-dalusi-an o ləsəkade.††

31 Namilen ke nadəlomian igol nalo evi ut kəmas a? Ao Səmaienan! Nəboŋ dattoriŋ nəlodato len aGot, datugol husur nalo len nakitinan.

4

Nadəlomian siAraham

1 Ginamit namttovi Ju, ivoi hən namtəbinau aAraham tovi atəmanamit ta sutuai. Datəbisor husur nəp̄isal hən nəvanuan b̄egəm b̄inor len nəhon aGot, aAraham isab̄i ke imabe?

2 AGot təsab̄ aAraham tanor len nəhon husur natit aAraham togol gail, aAraham təkad nate-sua hən tasor patpat gai məhat lan. Be səmaienan. Avan ideh saləboi b̄isor patpat gai məhat len nəhon aGot.

3 Husur natosian siGot ike, “AAraham edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot erinji ke tovi vanuan nanoran.”*

4 Nəvanuan toum, nəp̄urp̄uran san savi naviolan, be evi p̄urp̄uran hən nauman san.*

†† 3:30: Deu 6.4; Kal 3.20.

* 4:3: Gen 15.6; Kal 3.6

* 4:4:

Gəb̄eum sivan ideh am, nauman gotogole evi nəkabut gai tokade len gaiug, nauman sam̄ igol gai ikabut sam̄. Natenan igol nəp̄urp̄uran sam̄ savi naviolan, be gai isar gel nəkabut san.

⁵ Be datsəmaienan mai aGot. AGot evi aGot toriņi ke nəvanuan nəsaan lunor len nəhon. AGot sariņi ke galit lunor len nəhon hum tovi naþurþuran hən nauman salito, be eriņi ke lunor len nəhon hum tovi naviolan husur nadəlomian lotokade lan.

⁶ Mitinau aTevit tokəmaienan, nəboņ tosor husur nahəhaṽuran silat aGot toriņi ke galit lotonor len nəhon, naut kəmas nauman salit gail. ATevit ike,

⁷ “Alat aGot toruḅat na-ḅur-kotov-nalo-an salit gail dan galito,

navoian siGot igol lukab həni.

Alat aGot tokas kuv nəkabut salit hən nəsaan salit gail,

navoian siGot igol lukab həni.

⁸ Evoi, lukab həni, lohəhaṽur həni, husur aGot asike itos gat nəsaan salito gail am hum nəkabut salito.”*

⁹ Be nahəhaṽuran enan, ipat mōs alat lotokad na-tiv-dalusi-an ṅa? Ao! Ipat mōs galito mai alat ləsəkade sal. Husur datuke, “AApraham edəlom nakel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot eriņi ke tovi vanuan nanoran.”*

¹⁰ Be natenan evisi ṅais? Evisi a mō len na-tiv-dalusi-an siApraham o a tahw lan? Imasil ke aGot eriņi ke tovi nəvanuan nanoran nəboņ səkad na-tiv-dalusi-an sal.

¹¹ Na-tiv-dalusi-an aApraham tokade a tahw, evi nə-ta-gati-an togol toþarþar ke, aGot toriņi ke, inor len nəhon. Imaienan, imasil ke aApraham ikad navoivoian mai aGot bathut nadəlomian tokade tia ale na-tiv-dalusi-an san egəm a tahw.* Imaienan aApraham evi atəmalit þisi lotokad nadəlomian be

---

* **4:8:** Psa 32.1-2   * **4:9:** Gen 15.6   * **4:11:** Gen 17.9-14

læsəkad na-tiv-dalusi-an. AGot eriņi ke lunor len nəhon bathut nadəlomian salito.

¹² Ale alat lotokad na-tiv-dalusi-an, ləbikad nadəlomian tořitoŵ hum nadəlomian aAraham atəmadat tokade nəboņ səkad na-tiv-dalusi-an sal, aAraham evi atəman alatenan am.

Len nadəlomian datukad na-kel-gati-an siGot

¹³ Sutuai aGot ikel gati ke tilav navile a pan mai aAraham mai nəpasusan san gail. Nəboņ aGot tokel na-kel-gati-an enan, savi husur aAraham togol husur nalo, be husur, len nadəlomian aAraham tokade lan, aGot eriņi ke inor len nəhon.*

¹⁴ Husur na-kel-gati-an siGot təpat mōs alat lotogol husur nalo űai, nadəlomian asike tavi natideh, ale na-kel-gati-an enan san asike təsarpoh.

¹⁵ Be nalo igol nəpanismen siGot egəm hən alat lotoŗur kotovi. Be nalo taŗuer, na-ŗur-kotov-nalolan am taŗuer.†

¹⁶ Imaienan, len nadəlomian űai aGot eriņi ke gidat datunor len nəhon, hən datŗikad naviol-kəmas-an san, hən nəpasusan siAraham řisi ləbikad nəsa aGot tokel gati. Ale datŗikad nadəlomian len aGot suűan aAraham, dereh datikad nəsa aGot tokel gati, naut kəmas dattovi Ju dattokad nalo o datsəmaienan. Husur aAraham evi tata sidat řisi dattokad nadəlomian.

¹⁷ Hum aGot tokel maii len natosian san ke, “Nugol gaiug govi tata sinaluŵoh hən nəvanuan naut tiltile gail.”* Len nəhon aGot, aAraham evi

---

* **4:13:** Gen 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18; Kal 3.29 † **4:15:** Nalo eŗusan nəsaan sidato, be saləboi řilav kuv nəpanismen sile dan gidato.

* **4:17:** Gen 17.5

atəmadato husur ikad nadəlomian len aGot tolav nəmauran mai alat lotomat, ikad nadəlomian len aGot tokis nəsa tobuer, ale natit evisi.

18 Naut kəmas nə-lon-uri-an, len nə-vatvat-viri-an, aAraham ikad nadəlomian hən bəgəm vi tata sinaluṽoh hən nəvanuan naut tiltile gail, hum aGot tokel maii ke, “Nalilinṽeso gotorisi, nəpasusan samṽ dereh lisobur maienan.”*

19 Ale nadəlomian siAraham sateh naut kəmas nədaṽ han pəpadaṽ tovi 100; naut kəmas tonau ke niben pəpadaṽ hən tomat mai aSarah tobutoh.*

20 Gai sariṽ gaḅulan na-kel-gati-an siGot. Eriṽ nəlon len aGot gol ke nadəlomian san idaṽ am, ale isal suh nəyalyalan siGot.

21 AAraham inau ləboii ke aGot eləboi ḅigol natideh tokel gati.

22 Ale husur nadəlomian san, aGot eriṽ ke tovi vanuan nanoran.*

23 Natosian enan toke “aGot eriṽ ke tovi vanuan nanoran” səpat mṽos aAraham ṽai.

24 Natosian enan ipat mṽos gidato am. Ikel gati ke aGot togol aYesu, aMasta sidato, tole məhat dan nəmatan, datḅeriṽ nəlodato lan, dereh teriṽ ke dattonor len nəhon.

25 AGot idaṽ hən nəmatan siYesu sil nəsaan sidato, ale igol aYesu ile məhat dan nəmatan hən datḅinor len nəhon aGot.*

5

Nəṽit nadəlomian

* 4:18: Gen 15.5

* 4:19: Gen 17.1, 15-22

* 4:22: Gen 15.6

* 4:25: Isa 53.4-5

¹ Len nadəlomian sidato, aGot erinji ke datunor len nəhon. Imagenan, len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəmat təban aGot.

² Bathut nəsa aYesu togole, len nadəlomian sidato, datobis len navoian aGot toviol kəmas həni, dattoil gəgat lan. Imagenan datikemkem habat husur datuvatvat viri ke dereh datikad nəyalyalan siGot.

³ Savi natenan ηai. Datikemkem habat len naləjon-isa-vəsa-an sidat am. Husur datoləboii ke naləjon-isa-vəsa-an iṽan hən nə-daŋ-ḅuri-an.

⁴ Nə-daŋ-ḅuri-an igol aGot ehəhaṽur hən naṽide sidato. Ale datḅeləboi aGot tohəhaṽur hən naṽide sidato, nə-vatvat-viri-an dattokade lan idaŋ am.

⁵ Ale datoləboi buni ke nə-vatvat-viri-an sidato dereh tisarpoh. Husur aGot, len aNunun toviol həni mai gidato, aGot evur san naləmas-buni-an san topul len nəlodato.

⁶ Husur aKristo, nəboŋ datsaləboi datḅigol navoian sal, len nəboŋ tonor həni, aKristo imat mōs gidat datsənou aGot.

⁷ Nəvanuan evis ηai ludamḅ hən ləḅimat mōs nəvanuan tile, be ludamḅ hən ləḅimat mōs nəvanuan nanoran ηai. Ale hum ma tokad avan ideh tokad na-il-ḅuri-an hən ḅimat mōs nəvanuan tovoi.

⁸ Be len nəsa togole, aGot igol iparḅar ke toləmas masuṽ hən gidato maiegai ke: nəboŋ dattovi vanuan nəsaan sal, aKristo imat mōs gidato.

⁹ Len nəda hiYesu, aGot erinji ke datunor len nəhon. A məhat hən natenan, len nəmatan san, aYesu dereh tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot.

¹⁰ A mō, nəboŋ dattovi enemy siGot sal, esəvat

aNatun ulumñan hən ħimat gel gidato. Nəboŋ togol tomaienān, aGot igol datukad natəñmat mai navoivoian maii. Ale datħikad navoivoian mai aGot, dattoləboi buni ke, len nəmauran san len gidato, dereh aYesu tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot.

¹¹ Savi natenan ŋai, be datukemkem husur datsəkad nəsasān am mai aGot. Len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəñmat mai aGot, gol datohəhaṽur masuṽ.

Atam mai aKristo

¹² Imagenan, nəboŋ aAtam togol nəsaan, nəsaan eħis len navile a pan, ale naṽit nəsaan evi nəmatan. Imaienan len nəsaan siAtam, nəpasusan san ħisi logəm vi vanuan nəsaan, lugol nəsaan, ale nəmatan ibar nəvanuan ħisi.*

¹³ Sutuai, nəboŋ nalo siMoses toħuer sal, nəvanuan navile a pan lugol nəsaan. Be husur ləsəkad nalo sal, aGot satos gat nəsaan galenan ke tovi nəkabut salito.

¹⁴ Be len nəboŋ siAtam vəbar aMoses, nəmatan iwol hən nəvanuan ħisi. Naut kəmas ləsəḅur kotov nakelean todaŋ siGot hum a Atam toħur kotovi, naut kəmas natenan, lumat sumñan aAtam.

Datoləboi datħenənoṽ hən aAtam mai atesua tohusuri, aKristo.

¹⁵ Be gəlaru arotile, na-viol-kəmas-an siGot etile masuṽ len nəsaan siAtam. Husur len nəsaan siAtam nəvanuan isoħur lumat. Be a məhat hən natenan, len naviolan togəm len aYesu Kristo, aGot eviol kəmas hən narubatian dan nəsaan mai nəvanuan isoħur.

---

* **5:12:** Gen 2.17, 3.6, 17-19

16 Ale naŵit na-viol-kəmas-an etile masuŵ hən naŵit nəsaan siAtam. Nəsaan siAtam iŵan hən nəpanismen. Be na-viol-kəmas-an siGot iŵan hən nanoran aGot togol dattokade len nəhon, naut kəmas dattogol nəsaan tosoḅur.

17 Len nəsaan sitenan, aAtam, nəmatan iwol hən nəvanuan ƀisi, lumat. Be navoian aGot toviol kəmas həni esəhor masuŵ hən natenan. Husur len ategaii tovi aYesu Kristo, aGot eriŋi ke nəvanuan lunor len nəhon. Ale ləḅinor len nəhon maienan, dereh likad nədarjan mai nəmauran vi sutuai.

18 Imasil ke naŵit nəsaan sua siAtam eyi nəpanismen togəm hən nəvanuan ƀisi. Len naŵide tomagenan, naŵit nategaii tonor aYesu togole, igol nəvanuan ƀisi loləboi ləḅinor len nəhon aGot mai ləḅikad nəmauran kitin.

19 Nəboŋ aAtam togol nəsa aGot tokai tasi, nəvanuan isoḅur logəm vi vanuan nəsaan. Ale nəboŋ aYesu togol nəsa aGot tokele, aGot dereh tigoł nəvanuan tisoḅur linor len nəhon.

20 Mitinau nalo siMoses. Nalo egəm hən nəsaan ḅegəm tibau len na-ləboi-səhoti-an sinəvanuan. Be nəboŋ nəsaan togəm tibau, navoian aGot toviol kəmas həni egəm tibau masuŵ am səhori,

21 hən navoian ḅesəhor nəsaan. A m̄o, nəsaan mai nəmatan aruwol hən nəvanuan ƀisi. Be gagai, navoian aGot toviol kəmas həni, iwol hən gidato. Imaienan, len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot igol datunor len nəhon, ale datukad nəmauran vi sutuai.

6

Nəsaan sawol, be aNunun aGot iwol hən gidato

¹ Ale datekəmabe? Ivoi hən datbigol nəsaan tabtab hən navoian aGot toviol kəmas həni βetibau am a?*

² Aoa! Satimagenan! Nəmauran hən nəsaan datokade a mō imat ebun. Imabe datutoh lan sal?

³ Gidat pisi dattobaptais hən dattotoh len aKristo aYesu, nəboŋ dattobaptais, datumat βonβon maii len nəmatan san. Mətsaləboi natenan a?

⁴ Nəboŋ dattobaptais, datumat maii, datupat maii len nəbur nəmatan hən datβikad nəmauran veveu hən datβitohtoh lan. Imaienan hən datβesumān aKristo tole məhat dan nəmatan len nədaŋan seTəman toyalyal.*

⁵ Husur, datβiβon mai aKristo maienan len nəmatan san, dereh datiβon maii len na-le-məhat-an dan nəmatan san.

⁶ Datoləboii ke, nəmauran sidato ta mō itahətah maii len nəhai balbal. Ehum nəlodato itahətah ei, imat maii. Imagenan, nədaŋan nəsaan tokade hən towol hən nəmauran sidato imasig. Datsavi slev am hən nəsaan.

⁷ Husur nəboŋ dattomat mai aKristo, datumakuv dan nədaŋan hən nəsaan.

⁸ Ale husur dattomat mai aKristo, datodələmi ke len natohan dattokade maii, dereh datitoh tabtab.

⁹ Datoləboi buni ke husur aGot togol aKristo tole məhat dan nəmatan, edədas βimat tətās am. Nəmatan asike iwol həni boŋ ideh am.

¹⁰ Nəboŋ aKristo tomat, imat vəha-vis? Imat vəha-sua ŋai hən toβur kotov nədaŋan hən nəmatan. Be ile məhat, imaur. Ale gagai len nəmauran enan, itoh mōs nəyalyalan siGot.

---

* **6:1:** Rom 3.8   * **6:4:** Kol 2.12

¹¹ Imagenan, gamit am, mitimasnau læboii ke, nēmauran hæn nēsaan samit ta mō, imat ebun. Ale gagai van, len aYesu Kristo, mitimastoh mōs nēyalyalan siGot len nēmauran veveu mættokade.

¹² Imagenan, nēsaan satiwol hæn nibemito. Samtigol husur naləjonian hæn nibemito lotosa.

¹³ Samtidañ kas nahudhubemit ideh hum natesua tosa hæn ðigol nēsaan. Aoa! Mæteviol hæn gamito mai aGot hum alat lotomat be lotomaur dan nēmatan. Mæteviol hæn nahudhubemit gail þisi mai aGot hæn læðigol naðide lotonor len nabunusian san.

¹⁴ Husur nēsaan asike iwol hæn gamit am, husur mætsatoh len navəlan nalo be mætutoh len navoian aGot toviol kēmas hæni.

Datovi slev hæn nanoran siGot

¹⁵ Datsatoh len nalo be datutoh len navoian aGot toviol kēmas hæni. Imabe? Namilen ke inor hæn datðigol nēsaan a? Satimagenan!

¹⁶ Nəboñ mættodañ hæn mætðigol natit þisi avan ideh tokele, mætogəm vi slev san. Mætsaləboii a? Mætðilekis hæn mætðigol nēsaan, egəm vi masta samito, ilav gamit vi lan nēmatan. Mætðilekis hæn mætðigol nēsa aGot tokele, ilav gamit vi lan nēmauran hæn nanoran.*

¹⁷ Be sipa vi tēban aGot! A mō mættovi slev sinēsaan, be gagai, len nəlomit kavkav, mætugol husur nakitinan hæn naþusanan mættokade.

¹⁸ AGot eþur kuv gamito dan nēsaan tia. Mætsavi slev sinēsaan am. Mætogəm vi slev sinanoran.

¹⁹ Nokəmaianan len nasoruan kəta hæn mætðeləboi səhot naþusanan sagw. A mō mætudañ

---

* 6:16: Jon 8.34

hən gamit kavkav hən mət̃bevi slev hən nãvide tosa totãvtãvor mai nəsaañ m̃os mət̃bigol nəsaañ van am. Gagai mitimasdañ hən gamit kavkav hən mət̃bevi slev sinanoran m̃os mət̃bikad nãboruan siGot.

²⁰ A m̃o, nəboñ mət̃tovi slev sinəsaañ, mət̃satoh len nanoran, nanoran sawol hən gamito.

²¹ Be nãvit nəmauran enan, imabe? Gagai nahurumit isa len natgalenan mət̃togol gail. Nãvit natgalenan evi nəmatan!

²² Be gagai aGot ẽpur kuv gamito dan nəsaañ, hən asike nəsaañ ðiwol hən gamit am. Mət̃ovi slev siGot beti. Husur natenan, mət̃ulav nãboruan siGot, ale nãvit nãboruan siGot len gamito evi nəmauran vi sutuai.

²³ Husur nãpur̃puran hən nəsaañ evi nəmatan, avil len aKristo aYesu, aMasta sidato, na-viol-kəmas-an siGot evi nəmauran vi sutuai.

7

Nasoruan kəta togəm len nəlahan

¹ Bathudud nadəlomian, gamit mət̃oləboi nalo. Mət̃oləboii ke nalo ikad nədañan hən na-il-a-m̃o-an nəboñ nəvanuan tokad nəmauran ñai.

² Len nalo, napəhãvut tolah itoh len navəlan nəhãvut san nəboñ atenan tokad nəmauran sal. Be atenan ðimat, alitenan asike itoh len navəlan am, imakuv dan nalo hən nəlahan.

³ Imaienan, nəboñ ahãvut san tomaur sal, alitenan ðilah mai togon, dereh lekis alitenan hən napəhãvut togol naitian tosa tõbur kotov nəlahan. Be ahãvut san ðimat, aliten imakuv dan nalo

enan. Ale naut kēmas bīlah tētas mai nēhaūut tile, aliten sagol naitian tosa toḅur kotov nēlahan.

⁴ Imagenan bathudud sagw, nokēmaiegai ke: nēboḅ mēttoḅon mai niben aKристо len nēmatan san, mētumakuv dan nalo.* Ale gagai mētubōn mai atenan tole mēhat dan nēmatan hēn gidato datḅivān hēn navit siGot.

⁵ Nāḅoruan dattokade a mō evi nāḅoruan hēn nēsaan. Nēboḅ nāḅoruan enan towol hēn gidato, natideh nalo tokai tasi, enan datolēḅon masuū hēn datḅigole. Nalēḅonian galen lotosa loum len nibedato ale natit p̄isi dattogole luḅan hēn nēmatan.

⁶ Be gagai, gidat dattoḅon mai aKристо len nēmatan san, datumakuv dan nalo tobaḅis gat gidato. Imaiēnan datsahusur naḅisal ta mō, dat-sagol husur na-tos-gati-an hēn nalo am. Gagai, len aNunun aGot, datoḅusur naḅisal veveu, datugol husur nalēḅonian siGot.

Nalo mai nēsaan

⁷ Datekēmaḅe ḅeti? Nalo isa a? Sadatekēmaiēnan! Nalo taḅuer, asike nētalēḅoi sēhot nēsaan sagw gail. Nēsalēḅoii ke nalēḅonian len nēlogw tovi nēsaan vēḅar nalo toke, “Sa-nēloḅm tevēnoh natideh.”*

⁸ Be ehum nēsaan tolav nalo enan, ale igol nēlogw epul hēn nalēḅonian tiltile gail. Husur nalo taḅuer, nēsaan asike tēkad nēdaḅan tomaiēnan.

⁹ A mō, len nēmauran sagw, nalo savi natideh len ginau. Be nēboḅ notosēsēlōḅ hēn nakelean todan

---

* **7:4:** Len naut egai ehum dattovi pēhaūut ale nēhaūut sidat imat gol ke datumakuv dan nalo. * **7:7:** Exo 20.17; Deu 5.21

toke, “Sa-nəloṃ tevənoh natideh,” numadhaləboii ke nugol nəsaan, nəsaan imaur len ginau.

¹⁰ Ale len nəsaan nukad nəmatan husur nəsaan epəpəhun ginau dan aGot. Imaienan, nunau səhoti ke nakelean enan todaŋ topat hən bīlav nəmauran mai ginau, ilav nəmatan mai ginau!*

¹¹ Bathut len nakelean enan todaŋ nəsaan isaḅ naḗisal hən togəras ginau. Ale len nakelean enan todaŋ, igol numat.*

¹² Mitinau nategai ke: Nalo evi siGot. Ale nakelean todaŋ len nalo evi siGot, inor, ivoi.

¹³ Bimaienan, namilen ke nalo tovoi igol numat a? Aoa! Səmaienan! Evi nəsaan togole. Len nalo tovoi nəsaan ilav nəmatan gəm hən ginau, epəpəhun ginau dan aGot. Husur natenan nalo ivoi, be igol nəsaan len nəlogw iḗarḗar, ale noləboii ke nəsaan isa batbat.

Nəḅalan len nalo

¹⁴ Datoləboii ke nalo egəm len aNunun aGot, ale ivoi. Be ginau novi vanuan notokad naḅoruan nəsaan hən navile eg a pan. Ehum notovi slev hən nəsaan.

¹⁵ Nəsaləboi səhot nəsa notogolgole, husur nəsa notoləŋon nəḅigole, nəsagole. Be nugol nəsa notomətahun bun nəḅigole.

¹⁶ Be nəsa notogole ḅevi nəsa notomətahun nəḅigole, nudaṃ ke nalo ivoi.†

¹⁷ Imagenan, savi ginau notogol naten tosa; evi nəsaan togol naut a im san len ginau togole.

* **7:10:** Lev 18.5; Deu 4.1, 5.33; Eze 20.11   * **7:11:** Gen 3.13

† **7:16:** Len naut egai aPol ike nalo ivoi husur emətahun ḅeḅur kotovi, namilen ke eləŋon ḅigol husuri.

18 Ale noləboii ke səkad natideh tovoi totoh len ginau, namilen ke səkad natideh tovoi totoh len naḃoruan sagw hən nəsaan. Husur nuke nigol navoian, be nodədasi.

19 Nuke nigol navoian be nəsagole. Nomətahun nəḃigol nəsaan, be enan evi nəsa notogol tabtab həni.

20 Avil nəḃigol nəsa notomətahun nəḃigole, namilen ke savi ginau am togole, be evi nəsaan totoh tin len ginau togole.

21 Imagenan nusab̄ natesua tomaiegai tabtab ke: nəḃon̄ notoləḃon̄ nəḃigol navoian, nəsaan itah tabtab mai ginau.

22 Husur len nəlon̄ nəlogw noləmas bun nalo siGot,

23 be nobunus nədaḃan̄‡ tile am len ginau toḃal mai nalo nənauan sagw toləḃoni. Ale nədaḃan̄ enan igol nəsaan topat len ginau, iban̄is gat ginau.

24 O nəmauran sagw isa! Nahəhaḃuran eḃuer! Ase tilav kuv ginau dan nawolan hən nibegw egai tosəhar ginau van hən nəmatan? Ase?

25 AGot səḃon! Len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot dereh tigole. Sipa vi təban!

Imaienan, len nənauan sagw novi slev hən nalo siGot, be len naḃoruan sagw hən nəsaan novi slev hən nəsaan.

8

Nəmauran len aNunun aGot

¹ Imagenan beti, gagai səkad nəpanismen ideh m̄os alat lotovi seKristo, aYesu.

‡ 7:23: Len nasoruan ta Kris ike nalo, sake nədaḃan̄.

² Bathut nēdaŋan seNunun Nēmauran len aKristo aYesu igol gumakuv dan nēdaŋan hēn nēsaan mai nēmatan.*

³ Nalo edēdas bīlav kuv gidato dan nēsaan, husur len nēdaŋan sidat sēbōdato, datsalēboi datbīgol husur nalo. Avil nēsa nalo todēdasi, aGot igole. AGot esəvat aNatun uluñan matmat san hēn bēgəm vi vanuan. Ikad niben mai naḅoruan suñan gidat dattovi vanuan nēsaan gail. Ale aGot eriŋ nēpanismen sadit lan, hum tovi naviolan hēn natutumavan mōs nēsaan sadit gail. Igol nēdaŋan hēn nēsaan inoŋ.

⁴ AGot igol imaienan, hēn natit gail na-tos-gati-an hēn nalo tokel ke lotonor lēbisarpoh len gidato m̄au, hēn datbēlēboi datbīgol p̄is naḅide tonor nalo tokele. Gidat datsahusur nalēŋonian sidat gail lotosa am, gagai datohusur nalēŋonian seNunun aGot.

⁵ Alat lotogol husur naḅoruan nēsaan salito, lunau tabtab hēn nēsa naḅoruan nēsaan tolēŋoni. Avil alat lotogol husur aNunun aGot, lunau tabtab hēn nēsa aNunun aGot tolēŋoni.

⁶ Husur nēboŋ naḅoruan nēsaan towol hēn nēnauan, naḅite evi nēmatan. Be nēboŋ aNunun aGot towol hēn nēnauan, naḅite evi nēmauran mai natēmat.

⁷ Bathut nēboŋ naḅoruan nēsaan towol hēn nēnauan, nēnauan enan evi enemi siGot tabtab. Sagol husur nalo siGot boŋ ideh, savi enan ŋai, be edēdas bīgol husuri.

⁸ Husur enan, alat lotogol husur naḅoruan

---

* **8:2:** Natosian galevis ta sutuai luke, aYesu igol numakuv dan nēdaŋan hēn nēsaan mai nēmatan.

nəsaan salito ləsaləboi ləb̃igol aGot b̃ehəhaʋur.

⁹ Be gamito, mətsagol husur nəb̃oruan nəsaan, mətugol husur aNunun aGot husur aNunun aGot itoh tin len gamito. Be natsua, avan ideh asike b̃ikad aNunun aKris̃to lan, gai savi seKris̃to.

¹⁰ Be aKris̃to b̃itoh len gamito, naut kəmas nibemito dereh limat sil nəsaan, aNunun aGot evi nəmauran veveu m̃os gamito husur nanoran, navoivoian məttokade mai aGot.†

¹¹ Ale aNunun aGot togol aYesu tole məhat dan nəmatan b̃itoh len gamito, namilen ke, naut kəmas nibemito dereh limat, len aNunun totoh len nəlomito, atenan togol aKris̃to tole məhat dan nəmatan dereh tilav nəmauran mai nibemito.

¹² Imagenan bathudud nadəlomian, datimasgol nəsa aGot toləjoni. Sadatehusur naləjonian hən nəb̃oruan nəsaan sidato.

¹³ Husur mətb̃ehusur naləjonian hən nəb̃oruan nəsaan, dereh mitimat. Be len aNunun aGot mətb̃igol naʋide samit tosa gail ləb̃imat eburn, dereh mitikad nəmauran.

¹⁴ Bathut alat aNunun aGot towol hən galito, galit lovi natun aGot.

¹⁵ Husur aGot səlav aNunun mai gamito hən mətb̃evi slev hən namətahwan hən namətahwan b̃iwol hən gamit tət̃as am. Aoa! Ilavi hən mətb̃egəm vi natun san gail. Ale gagai datukai van həni ke, “Appa, Tata.”‡

---

† **8:10:** Len naut egai namilen səmasil len nasoruan ta Kris. Hum ma tohum nəsa topat tuʋat len aNunun aGot, o hum ma tovi: nanunumito lukad nəmauran husur aGot eriŋi ke mətunor len nəhon.

‡ **8:15:** Mak 14.36; Kal 4.5-7. Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata.

16 Naḅonan hən aNunun aGot mai nanunudato ikel koti ke dattovi natun aGot gail.

17 Ale datḅevi anatum san gail, ekitin ke dereh datikad naviolan aGot toutaut həni mōs anatum gail surman aKристо tokade. Imaienan, datḅihan katəḅol mai aKристо len na-ləḅon-isa-vəsa-an san, dereh datikatəḅol maii len nəyalyalan san.*

Nəyalyalan ta tahw

18 Len nabunusian sagw, datḅenənoṽ hən na-ləḅon-isa-vəsa-an dattokade gagai mai namənas hən nəyalyalan aGot ḅevəhoti mai gidato balai, na-ləḅon-isa-vəsa-an savi natideh.

19 Len nasigariran, natit ḅisi aGot togole, nəmav, nətan mai nətas mai natit ḅisi lotosuh lan, natgalen ḅisi losuh vir aGot ḅevəhot anatum gail ləḅiḅarḅar.

20 Husur natgalen losuh kəmas, ləsalekis hən lotomaienan be aGot igol lumaienan. § Igole len nəvatvat-viri-an

21 ke, gail ḅisi limakuv dan nəbaḅisian hən nəmatan mai namōman mai naḅoan, hən ləḅikad nəmakuvan toyalyal anatum aGot gail lotokade.

22 Husur datoləḅoii ke natit ḅisi aGot togole loklob vəbar daməḅai, lois ḅonḅon len napəḅasan, hum napəḅaṽut topasus.

23 Savi natenan ḅai, be gidat am datokilob naut kəmas dattokad aNunun aGot hum naṽit nametəkav hən natit ḅisi aGot ḅeviol həni mai gidat balai. Datoigarir, datutoh vir nəḅoḅ aGot

---

* **8:17:** 2Kor 4.17; 1Pit 4.13   § **8:20:** Nəḅoḅ aGot togol navile a pan, igol natit ḅisi hən ləḅigol nəsa toləḅoni, hən ləḅikad naṽite. Be nəḅoḅ aAtam togol nəsaan, aGot igol natgalenan asike luṽan am hum ta mō, ale losuh kəmas maienan.

ħigol datħevi anatun san gail, nəboŋ ħigol nibedat ləbimakuv dan natit þisi tosa hən ləbēgəm vi nibedat veveu vi sutuai.*

²⁴ Husur datukad nə-vatvat-viri-an enan nəboŋ aGot tolav kuv gidat dan nəsaan sidato. Be datħikad nəsa datħivatvat viri, savi nə-vatvat-viri-an am. Husur ase len gidato ivatvat vir nəsa tokade tia?

²⁵ Be datħivatvat vir nəsa datsəkade sal, len nə-daŋ-ħuri-an datutoh mədau viri.

²⁶ Len nəvide tomaienən, aNunun aGot evi tarhət sidato husur datsədəŋ. Husur datsaləboi nəsa tonor hən datħisor tuṽ mōsi. Be len nakiloban nasoruan todədas ħikel namilen, aNunun aGot isor tuṽ sidato.

²⁷ Ale aGot tokəta kitev nəsa topat len nəlodato, gai eləboi nənauan seNunun, bathut aNunun isor sinəvanuan siGot gail mai aGot, tonor hən naləŋonian siGot.

²⁸ Ale datoləboii ke len natit þisi tovisi hən galito, aGot eum mōs navoian silat gai toləmas bun galito, gai tokis galito tonor hən nə-nau-utaut-an san.**

²⁹ Husur sutuai tia aGot eləboi alat ləħevi esan gail. Len nənauan san eriŋi ke legəm suŋan aNatun, hən ke aYesu ħevi hai a mō tokad aṽan mai aṽavinen tosəbur.

³⁰ Ale alat aGot toriŋi ke legəm suŋan aNatun, ekis galito. Ale alat gai tokis galito, eriŋi ke lunor len nəhon. Ale alat gai toriŋi ke lotonor len nəhon, eputsan galito hən ləħiyalyal maii.

---

* **8:23:** 2Kor 5.2-4   ** **8:28:** Natosian galevis ta sutuai luke, *Ale datoləboii ke natit þisi loum ħonħon hən navoian mōs alat lotoləmas bun aGot.*

Na-ləmas-masu̇-həni-an siGot

³¹ Natgalenan ləbimaienan, datekəmabe am? AGot bitah mai gidato, ðevi sidato, avan ideh saləboi ðewin səhor gidato!

³² AGot salekol gol aNatun. Aoa, eviol həni hən bimat m̄os gadit p̄isi. Imagenan, husur toviol hən aNatun mai gidato tia, dereh teviol kəmas hən natit p̄isi am mai gidato.

³³ Len nakotan siGot ase eləboi ðeil hirhir ke alat aGot tolekis hən galito, lotogol tosa? Husur evi aGot toriŋi ke lotonor len nəhon!

³⁴ Ase eləboi bikel ke limaspanis? Husur evi aKristo aYesu tosor mai aGot m̄os gidato. Evi aKristo tomat m̄os gidato, evi aKristo aGot togol tole məhat dan nəmatan ale evi aKristo tobətah len nətarhət nəmatu siGot.

³⁵ Imagenan, ase eləboi ðepəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo enan? Naut kəmas avan ideh b̄igol nasənanan len gidato, naut kəmas nəmauran sidat b̄idaŋ, naut kəmas nəvanuan gail ləbēmədas tabtab hən gidato, naut kəmas nəhanian ðebuer, naut kəmas datb̄imalmal, naut kəmas nəmauran sidat pəpadaŋ hən b̄ipat len nəmatan, naut kəmas nabu nəbalan b̄igol datb̄imat, səkad natideh toləboi ðepəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo!

³⁶ Hum nəbe sua len natosian siGot tokele ke,
 “Nəmauran sinamito
 pəpadaŋ tipat len nəmatan tabtab
 m̄os gaiug;
 Len nabunusian sinəvanuan gail
 namtohum nasipsip hən na-ti-buni-an.”*

* **8:36:** Psa 44.22

³⁷ Be naut kəmas nəsa tovisi hən gidato maienan, len aKристо toləmas bun gidato, datowin səhor nat-galen p̄isi.

³⁸ Husur noləboi səhoti ke, səkad natideh toləboi bəpəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot. Nəmatan mai nəmauran arodədasi, aŋel mai natəmat arodədasi, nəboŋ ta daməŋai mai nəboŋ bəgəmai arodədasi, nədaŋan ideh edədasi,

³⁹ nə-sahsah-vi-məhat-an mai nə-sareh-vi-pan-an arodədasi. Səkad natideh len natit p̄isi tosuḥ toləboi bəpəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot topat len aKристо aYesu, aMasta sidato.

9

Nəvanuan aGot tolekis hən galito

¹ Nokitin. Len aKристо nukel nakitinan, nəsaliboŋ. Nəlogw, aNunun aGot totoh lan, mai aNunun aGot, arukel koti ke

² nukad nalolosaan totibau len nəlogw. Noləŋon isa masuḥ be sasib. Nəlogw itaŋis nəbathudud sagw, naJu lotomətahun aKристо.

³ Nohəhaṽur hən aKристо tasemale hən ginau hən asike nətavi esan am, m̄os nəbathudud sagw gail, hən lətariŋ nəlolit len aKристо.

⁴ Nəbathudud sagw gail lovi alat seIsrael. AGot ipat kuv galito hən ləbevi anatun san gail ale evisi hən galito len namənas hən nəyalyalan san. Ikel na-ke-gati-an mai galito ale ita gat gail len nahəsan. Ilav nalo mai galito. Idam̄ hən lotolotu həni. Ale lopul hən na-ke-gati-an san gail.*

---

* **9:4:** Exo 4.22; Deu 7.6; Hos 11.1

⁵ Lovi nəpasusan siApraham, seIsak mai siJakop. Ale aYesu evisi len nəpasusan enan len nəmauran san len navile a pan. Gai evi Got, nədaŋan san tosəhor natit p̄isi, nə-sal-suhi-an tivan həni vi sutuai! Ganan!

⁶ Sadatike, “Na-kel-gati-an siGot iteh, gai sagol nəsa tokel mai alat a Israel.” Sadatekəmaienan! Husur len nəpasusan seIsrael p̄isi, isoḅur ləsavi alat a Israel kitin. Ləsavi vanuan siGot.

⁷ Naut kəmas lotovi len nəpasusan siApraham, ləsavi anatun kitin gail. Husur aGot ikel mai aApraham ke, “Len alsak dereh gikad nəpasusan notokel gati mai gaiug.”*

⁸ Namilen ke, nəpasusan lotovisi len niben aApraham ləsavi anatun aGot, be len nabunusian siGot, nəpasusan lotovisi husur na-kel-gati-an san ηai, galit lovi anatun aApraham kitin.*

⁹ Husur aGot ikel gati maiegai ke, “Len nəboŋ han, dereh netəlmam, ale aSarah tikad anatun uluman.”*

¹⁰ Savi natenan ηai. Anatun aRepekah gəlaru artovi mələv arukad atəmalaru esua ηai, tovi alsak, atəmanamit ta sutuai.

¹¹⁻¹² Be nəboŋ namələv arsavisi sal, arsgol natideh tovoi o tosa, aGot ikel mai aRepekah ke, “Ahai a m̄o dereh tevi vanuan nauman sihai a tahw.” AGot ekəmaienan hən ḅimasil ke nəboŋ tolekis hən nəvanuan, salekis həni bathut nəsa tovoi o tosa togole. Ilekis hən nəvanuan husur nənauan san ηai m̄os nəsa toləŋoni.*

---

* **9:7:** Gen 21.12   * **9:8:** Kal 4.22-23   * **9:9:** Gen 18.10, 14. Len nalobulat Natuḅatan, nəboŋ aGot tokele, ikel ke tetəlmam len nəboŋ enan len nasihau togəmai.   * **9:11-12:** Gen 25.23

13 Hum natosian siGot toke,
 “Noləmas bun aJakop

be nomətahun aEsau.”*

14 Datekəməbe beti? AGot sanor a? Aoa, sa-
 datekəməaienan!

15 Husur aGot ikel mai aMoses ke,
 “Dereh nilolosa hən avan ideh nə̃bilolosa həni.
 Dereh ginaw nəlogw titanjis avan ideh nəlogw
 b̃itanjisi.”*

16 Imagenan, aGot ilekis hən nəvanuan, savi
 husur lotolə̃joni, savi husur lotoum todaŋ m̃osi,
 ipat len nalolosaan siGot.

17 Husur len natosian siGot ikel mai aFero ke,
 “Nutabtabuh len gaiug hən gə̃bevi kiŋ hən nədaŋan
 sagw b̃iparpar, naut kəmas nəkadũm tohaihai, hən
 nəvanuan lə̃bikel ur nahəsagw len navile a pan
 kavkav.”*

18 Imaienan aGot ilolosa hən avan ideh aGot
 tolə̃jən b̃ilolosa həni. Ale nəkadun avan ideh aGot
 tolə̃jən b̃ihaihai, aGot igol ihaihai.

19 Hum ma gə̃beus ginaw ke, “AGot b̃igol nəkadun
 nəvanuan b̃ihaihai, limasmagenan. Na imabe aGot
 toke lugol nəsaan?”

20 Be gaiug ase? Savi hən gaiug hən gə̃bisor
 tas aGot! Nau nategai. Nəb̃ilikoro saus nəvanuan
 toum həni hən nətan b̃ulau ke, “Imab gotoum hən
 ginaw hən nə̃bimagegai?”*

21 Nəvanuan toum hən nəb̃ilikoro len nətan
 b̃ulau, nəb̃oŋ tolav nakobhutan b̃ulau sua,
 elə̃boi b̃eum hən nəb̃ilikoro sua həni topəhas mai

---

* 9:13: Mal 1.2-3 * 9:15: Exo 33.19 * 9:17: Exo 9.16 * 9:20:
 Isa 29.16, 45.9

nabiliwai sual am hən bəriŋ nəpahsago lan. Ipat len gai.*

²² Ale aGot eləboi biŋgol biŋmaiənan hən nəvanuan. Naut kəmas inor hən aGot biŋgol nəlol paŋpaŋ mai nədaŋan san biŋpaŋpaŋ, len nə-daŋ-ŋuri-an itoh mədau mai galit lotogol nəlon topaŋpaŋ, alat gai toutaut hən galit məs ləbiŋmasig, nəpanismen ipat vir galito.

²³ Iŋgol tomaiənan hən natibauan hən nəyalyalan san biŋpaŋpaŋ hən alat gai tololosa hən galito, alat gai toutaut hən galit tia məs ləbiŋbon maii len nəyalyalan san.

²⁴ Ale alatenan gai tolekis hən galito, gidato datovi galit galevis. Ilekis hən gidato dan naJu gail mai alat ləsavi Ju.

²⁵ Ekəmaiegai len natosian siHosea, ike,
 “Alat ləsavi vanuan sagw
 dereh nekis galit hən nəvanuan sagw gail.
 Ale alat ləsaləboi na-ləmas-buni-an sagw,
 dereh nekis galit hən nəvanuan notoləmas bun
 galito.”*

²⁶ “Ale len naut aGot tokel mai galit ke,
 ‘Mətsavi nəvanuan sagw,’
 len naut enan nəvanuan dereh lekis galit hən
 ‘anatun aGot gail, aGot tovi nəkadun
 nəmauran.’”*

²⁷ Avil aIsaiah ikai məs alat a Israel ke,
 “Naut kəmas alat a Israel lusəbur
 hum nabion bitas,
 evis ŋai dereh likad nə-lav-kuvi-an dan nəpanismen.

---

* 9:21: Jer 18.6   * 9:25: Hos 2.23   * 9:26: Hos 1.10

28 Bathut, husur nə-sab̃-səhoti-an san len nakotan,
Nasub̃ aGot dereh tetutut hən b̃ipansəm p̃is
alat navile a pan.”*

29 Ehum aIsaiah tokele a m̃o tia ke,
“AMasta hən navəshəsoltia hən nəmav
asike tarij nəpasusan sidat galevis tasuh,
dattasum̃ian naut a Sotom,
dattasum̃ian naut a Kom̃orrah
artomasig p̃isi.”*

Israel ipar dəlomian

30 Beti datekəməbe? Nekəmaiegai ke, alat ləsavi Ju
ləsaum sədaŋ hən ləb̃ikad nanoran, navoivoian mai
aGot, be len nadəlomian lukade.

31 Avil alat a Israel lotoum todaŋ hən ləb̃igol
husur nəlo hən ləb̃inor, ləb̃ikad navoivoian mai
aGot, lodədasi.

32 Lodədasi husur nəsa? Husur ləsarij nəlolit len
aGot, loriŋ gat nəlolito len nəsa lotogole. Lupes
həbetw len “nəvat hən na-pes-həbetw-an.”

33 Hum natosian siGot toke,
“Məteris! Len naut a Sion noriŋ nəvat
togol nəvanuan lotopes həbetw,
nəb̃iltivat enan togol nəvanuan lototeh,
ale alat lotoriŋ nəlon lan
asike loləŋon isa sil lotoriŋ nəlolit lan.”†

10

1 Bathudud nadəlomian, len nəlogw noləŋon ma-
suŋ hən aGot b̃ilav kuv alat seIsrael dan nəsaan
salito, ale nusor tuŋ m̃os natenan vi təban aGot.

* 9:28: Isa 10.22-23   * 9:29: Isa 1.9; Gen 19.23-28   † 9:33: Isa
8.14, 28.16. Len naut egai, nəvat Isaiah tokel uri evi aKristo.

2 Ginau noləboi nəbikel koti ke, ludan̄ len nalotu-hən-aGot-an, be naṣisal lotohusuri savi len naləboian kitin.

3 Lotətan hən naṣisal aGot togole hən ləbikad navoivoian maii, aḷe ludas ṣisal salito. Bathut natenan lomətahun naṣisal siGot, lotəgau gat naṣisal hən na-gol-husur-nalo-an.

4 Be aKристо igol nalo inoṅ.* Imaienan nəvanuan ṣisi lotoriṅ nəlolit len aKристо, lukad navoivoian maii aGot.

Nəmauran aGot toviol həni evi sinəvanuan ṣisi

5 AMoses itos husur naṣisal hən na-gol-husur-nalo-an hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot, ike, “Nəvanuan togol ṣis nəsa nalo tokele, dereh tikad nəmauran.”*

6 Be naṣisal hən nadəlomian hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot imasil. Natosian siGot ekəmaiegai, ike, “Sagikele len nələm̄ ke, ‘ase tevi məhat vi lan nəmav?’ ”† (hən ḅesəhar aKристо vi pan hən ḅevi tarhət sam̄).

7 Ikele am ke, “Sagikele len nələm̄ ke, ‘ase tevi pan vi lan naut nəmatan?’ ” (hən ḅigol aKристо ḅile məhat dan nəmatan).

8 Be savi hən gəḅimasgol natgalenan. Natosian siGot ikele am ke, “Nasoruan siGot ipat pəpadaṅ ṅai, ipat len nabuṅoṃ, ipat len nələm̄.” Enan boh nasoruan hən nadəlomian namttokel uri.

9 Nasoruan imaiegai ke: Gəḅikel koti len nabuṅoṃ ke, aYesu evi Masta, mai gəḅedəlomi len

---

* **10:4:** Namilen ke aKристо evurvur nəsa nalo topat m̄osi. * **10:5:** Lev 18.5 † **10:6:** Hən naves 6-8, Deu 30.12-14

nəloñ ke, aGot igol aYesu ile məhat dan nəmatan, dereh aGot tilav kuv gaiug dan nəsaan sam̃.

¹⁰ Husur len nadəlomian enan dattokade len nəlodato, aGot eriñi ke datunor len nəhon. Ale len na-kel-koti-an enan dattokele len nabuñodato, aGot ilav kuv gidat dan nəsaan sidato.

¹¹ Hum natosian siGot tokele ke, “Avan ideh toriñ nəlon lan asike eləñon isa sil toriñ nəlon lan.”*

¹² Nasoruan enan ipat m̃os nəvanuan p̃isi, naut kəmas lotovi Ju o ləsavi Ju. AGot evi Masta salit p̃isi, ale ivoi masuŵ hən galit p̃isi lotousi hən bevi tarhət salito.

¹³ Husur natosian siGot ike, “Nəvanuan p̃isi lotous Nasuḅ aGot hən bevi tarhət salito, dereh tilav kuv galito dan nəpanismen hən nəsaan salito.”*

¹⁴ Be asike ləbikad nadəlomian len aGot, leus mab hən bilav kuv galit dan nəpanismen? Ale asike ləbesəsəlon hən na-kel-uri-an husur aGot, likad nadəlomian lan mabe? Ale asike avan ideh b̃ikel ur aGot, lesəsəlon hən na-kel-uri-an mabe?

¹⁵ Ale asike aGot b̃esəvati, avan ideh tikel uri mabe? Hum natosian siGot toke, “Evi natsua tovoi masuŵ nəboñ nəvanuan togəm hən b̃ikel na-kel-uri-an tovoi!”*

¹⁶ Be savi nəvanuan p̃isi lotogol husur na-kel-uri-an tovoi. Husur Isaiah ike, “Nasuḅ aGot, nəvanuan evis ηai lodəlom na-kel-uri-an sinamito!”*

¹⁷ Imagenan, nasəsəlonan evi nəkadun nədəlomian, ale nəvanuan gail loləboi ləbesəsəlon ηai nəboñ avan ideh b̃ikel na-kel-uri-an husur aKristo.

---

* **10:11:** Isa 28.16   * **10:13:** Jol 2.32   * **10:15:** Isa 52.7   * **10:16:** Isa 53.1

18 Be nous nategai, losəsəlonj m̄au a? Evoi!
 Losəsəlonj boh! Hum natosian siGot toke,
 “Nadololito ibar
     naut p̄isi len navile a pan,
 nasoruan salito ibar
     navile a pan kavkav.”*

19 Be nous tasi ke, alat a Israel, ləsələboi səhoti a?
 Evoi! Loləboii! Husur a m̄o len nabuŋon aMoses
 aGot ikel mai galit ke,
 “Len navoian sagw
     van hən naluŋoh naut tiltile gail,
     derek nigol mititaḅulol bulos galito;
 len navoian sagw
     van hən naluŋoh hən nəvanuan lototətan
     derek nigol nəlomit tipaŋpaŋ.”*

20 Ale aIsaiah ikad na-il-ḅuri-an, isor siGot, ike,
 “Alat ləsədəŋ ginau lusaḅ ginau,
     novisi hən alat ləsəus kitev ginau.”*

21 Be isor husur alat a Israel ke,
 “Len na-ləmas-buni-an sagw husur nəmaribəŋ
     kavkav
     nosəsah hən navəlagw gəlaru
     van hən nəvanuan ləsagol husur nəsa no-
     tokele,
     nəkadulit tohaihai.”*

11

AGot samətahun alat a Israel

¹ Ale nous nateg beti, aGot emətahun nəvanuan
 san gail a? Ao, səmagenan! Husur ginau novi

* **10:18:** Psa 19.4

* **10:19:** Deu 32.21

* **10:20:** Isa 65.1

* **10:21:** Isa 65.2

auleIsrael sua. Ginau sua len nahəmar aPenjamin len nəpasusan siApraham.*

² Aoa. AGot samətahun nəvanuan san gail gai toləboi galit sutuai tia.* Mitinau nəsa natosian siGot tokele husur aElijah nəboŋ tokoblen mai aGot sil alat a Israel.

³ Ike, “Nasub aGot, lugol ahai kelkel ur sam gail lumat. Lulaŋuŋpul nəmel tutumavan sam gail lumasirsir. Ginau səbogw ŋai nutoh, ale gagai ludonŋ ginau hən ləb̄igol nəb̄imat.”*

⁴ Be na-sor-vari-an siGot imabe? Ike, “Ginau notəgau gat alalum̄an sagw lotovi 7,000 ləsəlotu hən aPaal tovi got gəgəras, boŋ ideh.”*

⁵ Imaienən len nəboŋ ta daməŋai. Len navoian aGot toviol kəmas həni, ikad alat a Israel galevis aGot tolekis hən galito.

⁶ Ale aGot b̄ilekis hən galito len navoian gai toviol kəmas həni, namilen ke salekis hən galito husur natideh lotogole. Be aGot talekis hən galit husur nəsa lotogole, navoian gai toviol kəmas həni asike tavi na-viol-kəmas-an, be tavi naŋurŋuran hən nəsa lotogole.

⁷ Ale imabe? Alat a Israel ləsəsab̄ nəsa lotodonŋi, ləsəkad nəsa lotoləŋoni. Galit galevis aGot tolekis hən galito, lukade. Be galit p̄isi am nəkadulit iŋonŋon.

⁸ Hum natosian siGot toke,
 “AGot igol nənauan salit ipat buŋbuŋol,
 igol namətəlit ləsəkəta,
 nədarinjalit ləsəsəsələnŋ,

---

* **11:1:** Flp 3.5   * **11:2:** Psa 94.14   * **11:3:** 1Ki 19.10, 14   * **11:4:** 1Ki 19.18

van vøbar nøboŋ damøŋai.”*

⁹ Ale aTevit tovi kiŋ ike,

“Nøhanian halit len natev tegəm vi hai tata,

nalevlev læbibat lan,

nøvat hən na-pes-hæbetw-an

mai nøpanismen salito.

¹⁰ Namøtalit timøtmot

hən asike læbekəta,

letəmadehw tabtab

len naməlasan hən nəsaan lotovusi.”*

¹¹ Beti neus maieg həni ke, alat a Israel, lupes hæbetw hən læbitech vømasig m̄au a? Aoa! Be bathut nəsaan salito, aGot igol næp̄isal hən tolav kuv alat læsavi Ju dan nəsaan salito, hən alat seIsrael læb̄itabulol bulos galito husur lotoløŋon nə-lav-kuvi-an enan dan nəsaan.

¹² Len nəsaan silat seIsrael, aGot ivoi masuŵ hən alat navile a pan. Bathut natehan silat seIsrael, aGot ivoi masuŵ hən alat læsavi Ju. Bimaienan, alat seIsrael aGot tolekis hən galito, nøboŋ galit p̄isi læb̄eriŋ nælolit len aKristo, navoian siGot dereh tepul səsəhov!*

¹³ Gagai nuke nisor mai gamit m̄ətsavi Ju. Bathut novi ahai p̄isp̄isul silat læsavi Ju, nusal suh nauman sagw notogole m̄os gamito.

¹⁴ Nuke nigol næbathudud sagw gail a Israel nælolit tevənoh nəsa m̄əttokade, hən aGot b̄ilav kuv galit galevis dan nəsaan salito.

---

* **11:8:** Deu 29.4; Isa 6.10, 29.10 * **11:10:** Psa 69.22-23 * **11:12:** Alat seIsrael lomətahun aGot ale len namətahunian enan aGot igol natsua tovoi, ale læb̄eriŋ nælolit len aKristo, len natenan aGot dereh tigol natsua b̄ivoi masuŵ səhori am.

15 Nəboŋ aGot topair dan alat a Israel, igol alat navile a pan loləboi ləb̃ikad navoivoian maii. Be nəboŋ b̃ilav təl̃mam hən alat a Israel, timabe? Dereh lehum ləb̃ikad nəmauran dan nəmatan!

16 Datinau nabəta. Nəvanuan gail ləb̃eriŋ nahudhubəta hum nəhanian metəkav b̃evi siGot, namilen ke nabəta kavkav evi siGot.† Ale datb̃inau nəhai, nəharhəte b̃evi siGot, namilen ke nəpashəte gail am lovi siGot.

17 Be nəhai oliv aGot tomabule len nəhol, tolaḅur nəpashəte galevis dani, lohūm alat seIsrael. Ale gamit mətsavi Ju, mətohum nəhai oliv lototov lilihai. AGot esəhud hən gamit mai nəhai tomabule hən mət̃bigel nəpashət lotomaḅur. Ale gagai mətumaur len nəbathuhai oliv enan. Ehum mətukad nəmauran kitin aGot tokel gati mai aApraham mai nəpasusan san gail.

18 Imagenan, samtīpatpat gamit məhat husur məttogel nəpashəhai len naut lotomaḅur lan. Mətovi nəpashəhai ŋai. Nəkadhuhai səmaur len gamito, gamit mətumaur len nəkadhuhai.

19 Hum ma gəb̃ike, “Nəpashəhai gail, aGot ilaḅuḅur gail hən nəb̃igel galito.”

20 Ekitin. Be aGot ilaḅuḅur galit husur ləsəkad nadəlomian lan, ale gumaur husur gotokad nadəlomian lan. Sagīpatpat gaiug məhat, be

---

† 11:16: Num 15.19-21. Len naut egai nəboŋ tosor husur nabəta, isor husur naṽide aGot tokel mai alat seIsrael ke, nəboŋ lotomabul nəhol, len nəmatuan, nəhanian metəkav evi siGot, mai nabəta metəkav lotopani evi siGot. Ale nabəta metəkav b̃evi siGot, namilen ke nabəta p̃isi evi siGot. Namilen ke, aApraham mai anatan mai aməhaibən ləb̃evi siGot, ale nəpasusan salit gail, galit tu lovi siGot.

gemətahw.

²¹ Husur aGot bilabubur nēpashət gail lototov len nēhai husur lēsəkad nadəlomian lan, asike gēbikad nadəlomian lan, dereh tilabur gaiug am.

²² Mitinau navoian mai nēdaŋan aGot togole hən nēvanuan. Igol idaŋ hən alat lototeh, be gēberin nēloñ tabtab len na-gol-na-voi-an san, dereh tigol navoian hən gaiug. Asike gēbimaienan, dereh tita kuv gaiug.

²³ Ale alat seIsrael lēbipair dan nē-par-dəlomi-an salito, dereh aGot tesuhud hən galit len nēhai. Husur aGot eləboi bēsəhud təlman hən galito len nēhai.

²⁴ Namilen imaiegai. Gaiug gohum nēpashət nēhai oliv totov lilihai, aGot tota kuvi, ale tosuhud hēni len nēhai gai tomabule len nēhol san. Savi nañide kitin hən nēhai hən nēpashəhai sua bitov len nēhai tile am. Be nēhai oliv aGot tomabule len nēhol san, alat seIsrael lohum nēpashəte gail. Ale emədmədau ŋai hən aGot bēsuhud təlman hən nēpashət gail len nēhai lototov matmat lan.

Nəlon aGot itaŋis nēvanuan pisi

²⁵ Bathudud nadəlomian, nomətahun mətβetətan hən nakitinan sua tosusuah, be nuke mətələboii hən asike mətβipatpat gamit məhat len namitisau samito. Alat seIsrael, nəkadulit ihaihai, ale dereh tihaihai van vəbar galit pisi aGot tolekis hən galit ləsavi Ju, ləberin nəlolit lan.

²⁶ Len nañide tomaienan aGot dereh tilav kuv aIsrael pisi dan nēsaan salito. Hum natosian siGot toke,

“Atesua bilav kuv nēvanuan san gail,

dereh tegəm len naut aSion,
 dereh tipair hən nəpasusan siJakop,
 nəlolit toḅov hən ginau, aGot,
 dan nəsaan salito.

27 Ale egai evi na-kel-gati-an sagw van hən galito
 notota gati len nahəsagw, ke,
 dereh nitariv kukuv nəsaan salit gail.”*

28 Tarhət na-kel-uri-an tovoi alat seIsrael lo-
 tomətahuni, lovi enemy siGot. Be gamit mətšavi
 Ju, mətukab hən natenan, mətukad navoian aGot
 toviol kəmas həni. Avil aGot eləmas bun galit sal,
 husur tolekis hən galit lotovi nəpasusan siApra-
 ham, aIsak mai aJakop.

29 Husur nəḅoṅ aGot tolekis hən nəvanuan toviol
 maii, nənauan san sagəgel ḅoṅ ideh.

30 A mō gamit mətšavi Ju, mətomətahun nəsa
 aGot toləṅoni. Be gagai ilolosa hən gamito, ivoi
 hən gamito husur alat seIsrael lotomətahun nəsa
 toləṅoni.

31 Len naṽide tomaienən, gagai alat seIsrael
 lomətahun nəsa aGot toləṅoni, gol ke, len naṽide
 aGot tololosa hən gamito, dereh tilolosa hən galit
 tətəs am.

32 Husur nəvanuan ṽisi ləsagol husur nəsa aGot
 tokele, ale ibanṽis gat galit len naṽide enən, hən
 ḅilolosa hən galit ṽisi.

Nə-sal-suh-aGot-an

33 O numanman len namitisau mai naləḅoian
 siGot artotibau masuṽ, artoyalyal habat! Da-
 todədas datḅeləḅoi nə-sab-səhoti-an mai naṽisal san
 gail.*

* **11:27:** Isa 59.20-21, 27.9   * **11:33:** Isa 55.8; Psa 92.5, 139.6

- ³⁴ Hum natosian siGot toke,
 “Ase eləboi nənauan siNasub aGot?
 Nasoran sise eləboi bevi tarhət san?”*
³⁵ Ase ilav natideh mai aGot
 tonor hən aGot bisar gele?”*
³⁶ Husur aGot igol natit p̄isi, ale len nədaŋan san
 natit p̄isi losuh hən ləbevi esan. Mitisal suh
 nəyalyalan san vi sutuai! Ganan.

12

Naviolan hən natutumavan tomaur

¹ Imagenan, bathudud nadəlomian, husur nəlon
 aGot totaŋis gidato, noŋir gamito ke: Viol hən nibe-
 mito mai aGot hum naviolan hən natutumavan
 tomaur, hən bevi esan səbon, hən gai behəhaʋur
 masuʋ həni. Enan evi naʋisal kitin hən mətbilotu
 hən aGot.

² Samtigol tətəʋ hən naʋide gail hən navile
 eg a pan. Be aGot tegəgel hən gamito; tegəgel
 hən naʋisal hən nənauan samito hən biveveu.
 Bimaianan, dereh mitinau kitev nəsa aGot
 toləŋoni, məteləboi səhoti, hən mətbigol nəsa tovoi,
 nəsa tonor, nəsa togol aGot tohəhaʋur həni.*

³ Len navoian aGot toviol kəmas həni mai ginau,
 nukele hən gamit ʋisusua ke, saginau gaiug gabag
 tesəhor nakitinan husur gaiug. Be len natibauan
 o nakəkerehan hən nadəlomian aGot tolav mai
 gamit ʋisusua, mitinau kot nakitinan hən gamit
 səbomito.

⁴ Niben nəvanuan ikad nahudhute isoʋur, ale
 nahudhut ʋisusua ikad nauman san totile.

---

* **11:34:** Isa 40.13   * **11:35:** Job 41.11   * **12:2:** 1Pit 1.14

⁵ Imaienan hən alat lotoriŋ nəlolit len aYesu. Gidat dattosobur datovi niben tosua len aKristo. Ale gidat v̄isusua datovi sidat gabag.

⁶ Datukad naviolan tiltile gail lotonor hən navoian aGot toviol kəmas həni mai gidato. Gəbikad naviolan hən gəbikel ur nəsa aGot tokel mai gaiug, gikel ur napisulan siGot tinor hən nadəlomian sam̄.

⁷ Gəbikad naviolan hən gəbēvi tarhət sinəvanuan gail, gevi tarhət salito. Gəbikad naviolan hən gəbēpusan, geḡusan.

⁸ Gəbikad naviolan hən gəbigol nəvanuan gail ləbələŋon bivoi am len nəlolito, gigol leləŋon tivoi am len nəlolito. Gəbikad naviolan hən gəbēviol, geviol habat. Gəbikad naviolan hən na-il-a-m̄o-an, len na-il-a-m̄o-an sam̄ geum tivoi. Ale gəbikad naviolan hən nəloṃ b̄itan̄is nəvanuan gail, gigole len nahəhaṽuran.*

⁹ Na-ləmas-buni-an satevi nagəgərasan, timaskitin. Mətahun bun natideh tosa len nabunusian siGot. Təgau gat nəsa tovoi len nabunusian siGot.

¹⁰ Ləmas masuṽ hən gamit gabag hum məttovi alatmiṽan. Putsan gamit gabag len nənauan samito səhor gamit səbomito.

¹¹ Sagipetəmas len nauman siGot be timaur mətam̄ hum aNunun aGot toṽuv vivi məhat len nəloṃ.

¹² Bathut nə-vatvat-viri-an gotokade len aGot, gehəhaṽur. Nəboŋ na-ləŋon-isa-vəsa-an b̄ibar gaiug, gidan̄ b̄uri len na-toh-mədau-an sam̄. Gidan̄ len nasor-tuṽ-an.

---

* **12:8:** Hən naves 4-8, ris 1Kor 12.4-11

13 Nəboŋ nəvanuan siGot læbemīdol, gevi tarhət salito. Gehəhaṽur hən nametḅos gail læḅeḅis lohoim sañ.

14 Geus aGot hən ḅivoi hən alat lotomədas gaiug gol gotoləŋon tosa vəsa. Geusi hən ḅivoi hən galito, sageusi hən ḅemədas galito.*

15 Gehəhaṽur mai alat lotohəhaṽur. Geləŋon tisa, gitaŋ mai alat lotoləŋon tosa, lototaŋ.

16 Mitinau gamit gabag hum məttoḅitoṽ ŋai. Sagipatpat gaiug məhat len nənauan sañ, be gehəhaṽur hən gəḅitah mai alat lotovi ut kəmas. Len nənauan sañ səḅoñ saginau ke gotokad namitisau hən nəmauran tonor.*

17 Sagivar təlmam hən nəsaan van hən avan ideh togol tosa hən gaiug. Len natideh gəḅigole, gol husur naḅisal nəvanuan ḅisi lotoləḅoi læḅekəta səhoti ke tovoì.

18 Len natideh topat len gaiug, gəḅeləḅoi gəḅigole, gikad natəmat mai nəvanuan ḅisi.

19 Gamit notoləmas bun gamit ḅisi, samtigol nasisilan. Riŋi hən nəlol paŋpaŋ tonor siGot ḅigole. Bathut len natosian, Nasuḅ aGot ike, “Nasisilan ipat len ginau. Ginau dereh nipansem alat lotogol tosa hən gamito, ipat len ginau.”*

20 Be hum natosian siGot tokele am ke, “Naenemi sañ ḅimalkəkat, gevəŋani. Bimaduh, lav natideh maii hən ḅemuni. Nəboŋ gəḅigol natenan, nahurun dereh tisa masuṽ.”*

---

* 12:14: Mat 5.44; Luk 6.28   * 12:16: Isa 5.21; Pro 3.7   * 12:19: Deu 32.35   * 12:20: Pro 25.21-22

²¹ Nəsaan satesəhor gaiug; be gesəhor nəsaan hən navoian.

13

Riŋ gamito len navəlan nəgavmen

¹ Nəvanuan p̄isi lerin̄ galit səbōlito len navəlan nəgavmen lotoil a m̄o. Husur nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an ideh topat, aGot idam̄ həni. Ale alat lotoil a m̄o, aGot itabtabuh len galito.

² Imagenan, avan ideh tomətahun alat lotoil a m̄o, emətahun nəsa aGot totabtabuh lan, ale ilav nəpanismen gəm hən gai gabag.

³ Husur alat lotoil a m̄o ləsagol namətahwan len alat lotogol tonor be len alat ləsagol sanor. Gəbələŋon ke asike gəbēmətahw len nəbiltivanuan hən nəgavmen, gigol nəsa tonor ale dereh tisor sal suh gaiug.

⁴ Husur gai evi nəvanuan nauman siGot m̄os navoian bivan hən gaiug. Be gəb̄igol bisa, gemətahw! Husur ikad nədaŋan hən b̄ipanssem gaiug. Evi nəvanuan nauman siGot toum san hən b̄ipanssem alat lotogol tosa.

⁵ Imagenan, gerin̄ gaiug gabag len navəlan nəgavmen hən asike gəb̄ipanis. Ale natsual am, gole hən nəlōm̄ b̄imasil len nəbunusian siGot.

⁶ Husur natenan, geṽur nətaks sam̄. Husur alat lotoil a m̄o, loum siGot nəbōŋ lotogol tabtab hən nauman salito len nəgavmen.

⁷ Gilav mai nəvanuan gail nəsa tonor hən gəb̄ilavi. B̄evi nətaks o nəlaisens, ṽur nətaks, ṽur nəlaisens. Binor hən gəb̄erin̄ avan ideh a məhat len nənauan

sañ, riñi a məhat. Binor hən gə̃beputsani len nənanuan sañ, putsani.*

Məteləmas bun gamit gabag

⁸ Samtikabut sivan ideh. Be na-ləmas-buni-an tevi nəkabut samito len gamit gabag. Husur gə̃beləmas bun nəvanuan, gugol þis nəsa nalo siMoses tokele.

⁹ Husur nalo ike, “Sagol naitian tōbur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,* sagevənah, sa-nəloñ tevənvənah.” Galenan mai nakelean ideh am todañ, nasoruan sua ikel ur þis gail. Ekəmaiegai ke: “Ləmas bun nəvanuan totoh pəpadañ hən gaiug suñan gotoləmas bun gaiug gabag.”*

¹⁰ Na-ləmas-buni-an sagol səsa hən avan ideh. Imagenan, na-ləmas-buni-an igol þis nalo siMoses.

¹¹ Mitimasgol natenan husur mətoləboi namityal ipair þisi tia. Evi namityal hən mətbilele dan nəpatan samito. Husur gagai namityal hən aKristo bilav kuv gidato dan navile eg a pan tosa egəm pəpadañ səhor ta ño, nəboñ dattomadhakad nadəlomian lan.

¹² Nalenmariug inoñ ta bogai, nalennəyal pəpadañ þevisi. Imagenan datinoñ dan natit gail hən nəmargobut. Datikol len gidato nahurabat nəbalan hən namial.

¹³ Len nəmauran sidato datitoh len nəvide tonor hum dattotoh len nalennəyal. Sadatigol naitian totaṽtaṽor len nabiltihanan mai natərogan, sadatetərog, sadatigol naitian tosa,

---

* **13:7:** Mat 22.21; Mak 12.17; Luk 20.25   * **13:9:** Nəboñ toke *Sagigol avan ideh timat* namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol pañpañ sañ o naləñoñian sañ ñai.   * **13:9:** Exo 20.13-17; Deu 5.17-21; Lev 19.18

sadatigol nāvide tosa totāvtāvor hum nalipah, sadatev̄itv̄ituh, sadatitabulol bulos gidat gabag husur n̄elodat tov̄ənv̄ənah.

¹⁴ Mitilav kot n̄aboruan siMasta sidato, aYesu Kristo sum̄an tovi nahurabat dattosuni, h̄ən gai b̄iwol h̄ən n̄əmauran sidato. Samtinau nāp̄isal ideh h̄ən m̄ətb̄igol n̄əsa n̄aboruan n̄əsaan samito b̄eləḡoni.

14

Alat, nadəlomian salit s̄ədaḡ

¹ N̄əvanuan gail nadəlomian salit s̄ədaḡ, m̄əteh̄əhāv̄ur h̄ən l̄əbitah mai gamito. Samtev̄itv̄ituh mai galit husur n̄ənanuan salit s̄əb̄olito.*

² N̄əvanuan, len nadəlomian san, eləboi b̄ihan natideh, be togon nadəlomian san s̄ədaḡ, ihan n̄əhanian totov len tan ḡai.

³ N̄əvanuan tohan natit p̄isi, satinau ke ḡəlar togon tovi ut k̄əmas. Ale n̄əvanuan s̄əhan natit p̄isi gai satisāb̄ s̄əhoti ke togon tohan natit p̄isi timaspanis, husur aGot eh̄əhāv̄ur h̄ən atenan totah maii.

⁴ Gaiug ase h̄ən ḡəb̄isāb̄ s̄əhoti ke n̄əvanuan nau-man sin̄əvanuan togon timaspanis? Eum simasta san ḡai, ale ipat len amasta ḡai h̄ən b̄ikele ke togol tovoi o tosa. Ale dereh tigol n̄əsa tonor, husur Nasūb̄ eləboi b̄evi tarh̄ət san h̄ən b̄igole.

⁵ Ale natsual am: N̄əvanuan inau ke n̄əmariboḡ sua ivoi s̄əhor n̄əmariboḡ gail am, ale n̄əvanuan togon inau ke lōp̄itp̄itov̄ ḡai. Ipat len gamit v̄isusua h̄ən m̄ətb̄inau s̄əhoti len n̄ənanuan samito.*

* **14:1:** 1Kor 8.7-13, 10.23-33   * **14:5:** Kal 4.10; Kol 2.16

⁶ Gai tonau ke nēmaribonj sua tovoi buni, igole hən bēputsan Nasub̄. Ale gai tohan naməḡod, ihani m̄os Nasub̄, husur esipa vi tēban aGot hēni, beti ihani. Ale gai sēhan naməḡod, igole hən bēputsan Nasub̄, ale esipa vi tēban aGot.

⁷ Husur gidat ideh satoh m̄os gai sēbon ḡai, gidat ideh sēmat m̄os gai sēbon ḡai.

⁸ Datbitoh, datbikad nēmauran, datukade hən datbēputsan Nasub̄. Datbimat, datumat hən datbēputsan Nasub̄. Imagenan, datbitoh o datbimat, datovi siNasub̄.

⁹ Husur aKristo imat mai imaur tēlmam hən bēvi Masta silat lotomat mai silat lotomaur.

¹⁰ Ale gaiug gēsēhan naməḡod, imabe gotosab̄ sēhoti ke awawa sam̄ len nadəlomian timaspanis? Ale gaiug gotohan naməḡod, imabe gotonau ke awawa len nadəlomian evi ut kēmas? Husur gidat p̄isi dereh dateil len nēhon aGot hən bēpəpəhun navoian dan nēsaan dattogol gail.

¹¹ Husur len natosian siGot, Nasub̄ aGot ike, “Egai ekitin hum nakitinan ke nototoh:

nəvanuan p̄isi dereh letəḡedur bathuriegw;
nabuḡon nəvanuan p̄isi likel uri ke ginau,
ginau novi Got.”*

¹² Imaiēnan gidat p̄isi dereh dateil len nēhon aGot hən datbikel ur nakitinan husur natit p̄isi gidat sēbodat dattogole.

¹³ Imagenan sadatisab̄ sēhoti am ke gidat gabag datipanis. Avil datinau koti ke asike datugol natideh hən ḡigol awawa len nadəlomian bipes habetw hən b̄iteh len nēsaan.

---

* **14:11:** Isa 45.23

14 Len naþonan notokade mai aYesu Kristo, nolæboii, nolæboi sèhoti ke nàhanian þisi ivoi. Avan ideh þihani asike igol eþiñþiñal len nabunusian siGot. Be avan ideh þinau ke nàhanian sua toþiñþiñal len nabunusian siGot, len atenan, nàhanian enan eþiñþiñal.

15 Awawa len nadælomian þeləŋon þisa husur nəsə gothani, len nəmauran sam̃ gəsahusur naþisal hən na-ləmas-buni-an am. Len nəsə gəþihani sagemədas awawa sam̃, aYesu tomat n̄osi.

16 Natsua þivoi len nabunusian sam̃, be þemədas nadælomian siwawa sam̃, sagigole. Gəþimaienan avan ideh edədas þisor þisa hən naþide sidato.

17 Husur natohan piþihəþəlan aGot səpat len nəsə datþihani o datþemuni. Ao, ipat len nanoran aGot togol dattokade len nəhon, mai natəmat, mai nakemkeman dattokade len aNunun aGot.

18 Husur gəþeum seKristo magenan, dereh aGot tehəhaʋur hən gaiug, mai len nabunusian sinəvanuan gail, gunor.

19 Imagenan, dateum kitev natit gail lotogol natəmat mai natit gail lotogol gidat gabag datþidan̄ am len aNunun aGot.

20 Sadatemədas nauman siGot sil nàhanian ŋai. Nàhanian þisi iveveu, be gəþihan natideh þigol awawa len nadælomian þipes haþetw, teh len nəsəan, gaiug gugol nəsəan.

21 Ivoi hən asike gəþihan naməŋod o gəþemun nəwain o gəþigol natideh þigol awawa sam̃ len nadælomian þiteh len nəsəan.

22 Ale nəsə gotodəlomi husur natgalenan, təgau gati len gaiug mai aGot səþəmərū. AGot ehəhaʋur

hən alat lotogol nəsa lotoləboi tonor len nəlolit tomasil.

²³ Gəḃikad nə-lon-uri-an, be gəḃihan natsua gəsənau ləboii ke tovoi, gugol nəsaan. Husur nəsa gotogole sahusur nəsa gotodəłomi. Gəḃigol natideh gotodəłomi ke sanor, gugol nəsaan.

15

Nau nəvanuan tile

¹ Gidat dattodaŋ len nadəłomian, len nə-daŋ-ḃuri-an datimasbulatut dan natideh ḃigol galit ləsədaŋ len nadəłomian ləḃigol nəsaan. Sadatehusur naḃide togol gidat səḃodat ŋai datohəhaḃur.

² Gidat ḃisusua datimashusur naḃide togol nəvanuan tile ḃehəhaḃur lan, hən ḃevi tarhət san, hən nadəłomian san ḃidaŋ am.

³ Husur aKrišto sahusur naḃide gai səḃon tohəhaḃur lan, igol nəsa aGot toləŋoni ŋai. Hum natosian siGot toke, “Na-sor-mədəsi-an silat lotokele hən ləḃemədəs gaiug, aGot, ibar ginau.”*

⁴ Natit ḃisi len natosian siGot, lutosi sutuai hum naḃusanan mōs gidato hən datḃikad nə-vatvat-viri-an. Len nə-daŋ-ḃuri-an mai nasoruan siGot togol dattoləŋon tovoi am len nəłodato, datuvatvat vir natit ḃisi aGot tokel gati.

⁵ AGot tovi nəkadun nə-daŋ-ḃuri-an togol datoləŋon tovoi am len nəłodato, gai tigol mitikad naḃonan mai gamit gabag, tinor hən naləŋonian seKrišto, aYesu.

---

* 15:3: Psa 69.9

6 Timaienan hən mətbesua len nənauan mai nakelean, hən mətbisal suh nəyalyalan siGot Tata mai aYesu Kristo, aMasta sidato.

7 Imagenan, hum aKristo tohəhaʋur hən totah mai gamito, mətəhəhaʋur hən mətbitah mai gamit gabag, hən nəvanuan gail ləbisal suh nəyalyalan siGot.

8 Husur nukel mai gamit ke, aKristo egəm vi vanuan nauman seJu gail hən bimasil ke aGot ekitin. Na-kel-gati-an gail aGot tokel mai atəmalit ta sutuai, aKristo egəm hən b̄igol na-kel-gati-an galenan ləbisarpoh.

9 Be egəm m̄os natsual am. Egəm hən alat ləsavi Ju ləbisal suh nəyalyalan siGot husur nalolosaan san, hum natosian siGot toke,
“Imaienan dereh nisal suh gaiug
len naluʋoh hən nəvanuan naut tiltile gail.

Dereh nekəkai hən nəbe gail
hən nəbeputsan nahəsam̄.”*

10 Ikele am ke,
“Gamit məttovi naluʋoh
hən nəvanuan naut tiltile gail,
mətəhəhaʋur b̄onb̄on mai nəvanuan san gail!”*

11 Ikel tasi am ke,
“Gamit məttovi naluʋoh
hən nəvanuan naut tiltile gail,
mitisal suh Nasuḅ aGot.
Nəvanuan gail p̄isi, lisal suhi.”*

12 Ale aIsaiah am ikele ke,
“Sua len nəpasusan siJesse dereh tevisi,
dereh tile məhat

---

* 15:9: 2Sam 22.50; Psa 18.49   * 15:10: Deu 32.43   * 15:11: Psa 117.1

hən naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile gail
ləb̃itoh pipihəlan.

Dereh livatvat viri ke tigol nəsa tokel gati.”*

¹³ AGot tovi nəkadun nə-vatvat-viri-an tigol nəlomit
tepul hən nakemkeman p̃isi mai natəmat husur
məttoriŋ nəlomit lan. Hən ke, len nədaŋan seNunun
aGot, dereh mətepul səsəhov hən nə-vatvat-viri-an.

APol, ahai p̃isp̃isul m̃os alat ləsavi Ju

¹⁴ Bathudud sagw len nadəlomian, ginau gabag
noləboi səhoti ke, gamit mətopul hən navoian m̃os
nəvanuan, mətopul hən naləboian p̃isi ale mətoləboi
mət̃beṽusan gamit gabag.

¹⁵ Ginau nəsaməmau hən nototos husur natgale-
vis van hən gamito hən nəbeliv nənauan samit
təlmam hən galenan. Nokəmaiegai husur len
navoian aGot toviol kəmas həni,

¹⁶ novi nəvanuan nauman seKристо, aYesu m̃os
alat ləsavi Ju. Nosum̃an ahai tutumav notokel na-
kel-uri-an tovoi siGot, hən alat ləsavi Ju ləb̃egəm vi
naviolan hən natutumavan aGot b̃ehəhaṽur həni,
aNunun aGot togol ke naviolan enan evi siGot
səb̃on ŋai.

¹⁷ Imaienan, len nauman p̃isi sagw m̃os aGot,
noṽiv husur evi aKристо aYesu ŋai togole.

¹⁸ Asike nusor husur natideh am, be nukel nəsa
ŋai aKристо togole nəboŋ notoum san. Len nəsa
notokele mai nəsa notogole, aKристо esəhar alat
ləsavi Ju hən ləb̃igol husur nəsa aGot tokele.

¹⁹ Loriŋ nəlolit lan bathut namerikel gail
lotomaŋmaŋ lan, namerikel gail notogole len

---

* **15:12:** Isa 11.10

nədaŋan seNunun aGot. Imaienan, ginau nukel p̄is na-kel-uri-an tovoi seKris̄to, tuʒat len naut a Jerusalem van van van vəbar naut a Ilirikum.

²⁰ Nəboŋ nototuʒat len nauman egai van vəbar daməŋai, noləŋon masuʒ hən nəb̄ikel ur na-kel-uri-an tovoi len naut ləsələboi aKris̄to lan boŋ ideh. Nəsələŋon nəb̄ikel uri len naut ideh nəvanuan tile tokel uri lan tia.*

²¹ Be hum natosian siGot tokele husur aKris̄to, ike,

“Alat, avan ideh sakel ur atenan mai galito,

dereh lerisi,

ale alat ləsəsəsələŋ,

dereh leləboii.”*

²² Nauman sagw len naut tiltile gail ipatpat gol ginau hən asike nəb̄egəm ris gamito.*

APol ike tevi Rom

²³ Be gagai nunoŋ len nauman sagw len naut galegai, ale naut kəmas nasihau tosoʒur lotovan, noləŋon masuʒ hən sal ke negəm ris gamito.

²⁴ Nunau utaut hən nəb̄evi Spen, ale len nəyaran sagw vəna, nuke neris gamit a Rom. Nəboŋ nəb̄itoh kəkereh ʒinoŋ len nahəhaʒuran samito, nuke mətevi tarhət sagw len naʒisal van.

²⁵ Be nevi Jerusalem bai hən nəb̄evi tarhət silat lotovi siGot ei.

²⁶ Husur alat siYesu a Masetonia mai a Akaia lohəhaʒur hən lotobubulah vat m̄os alat lotovi məsal len nəvanuan siGot gail a Jerusalem.

---

* **15:20:** Len nasoruan ta Kris̄ ike, *nəsələŋon nəb̄eum hən naim len nəpaudesen sinəvanuan tile.* * **15:21:** Isa 52.15 * **15:22:** Rom 1.13

27 Lohəhaʿvur hən lotomaienan husur lunau ke lotokabut seJu gail. Husur alat ləsavi Ju, ləbihan katəpol mai naju siGot gail len nəmauran aNunun aGot toviol həni, inor hən ləbēvi tarhət salito len natit lotokade.†

28 Na nəboŋ nəbītariv nəvat egai mai galito, nəboŋ nəbīgol nauman eg binoŋ, dereh niyar tur len naut a Rom vi Spen.

29 Noləboii ke nəboŋ nəbībar naut samito, aKřisto dereh teviol hən navoian kavkav mai gidato.

30 Bathudud nadəlomian, husur dattoriŋ nəlodat len aMasta sidato, aYesu Křisto, mai husur aNunun aGot togol datoləmas bun gidat gabag, nous idaŋ ke, mitiḅon mai ginau len nəbalan sagw len na-sor-tuḅ-an samito mōs ginau van hən aGot.

31 Mitisor tuḅ hən aGot ḅilav kuv ginau dan navəlan alat aJutea lotomətahun ləbīgol husur nəsa aGot tokele. Sor tuḅ hən alat siGot len naut a Jerusalem ləbehəhaʿvur hən nəvat nəbilav mai galito.

32 Beti, aGot ḅeləŋoni, dereh negəm hən gamito len nakemkeman, hən nənauan sagw ḅimaaur təlmam len natohan sagw mai gamito.

33 Ale aGot tovi nəkadun natəmat, titah tin mai gamito! Ganan.

16

Na-ke-ivoi-an siPol gail

† 15:27: Hən naves 25-27, ris 1Kor 9.11, 16.1-4

¹ Nuke nisor husur napəhaʋut sua tovoi ʒegəm hən gamito, asike idareh. Alitenan evi aʋavinenamito len nadəlomian, nahəsan aFipe tovi atikon təban alat siYesu len naut a Kenkrea.*

² Nəboŋ ʒegəm hən gamito, len nahəsan Nasuḅ, len naʋide tonor hən alat siGot, mətehəhaʋur həni hum tovi pəhaʋut siNasuḅ. Bəniḁol len natideh, nuke mətevi tarhət san husur gai evi tarhət sinəvanuan isoḅur, ale ginau am, evi tarhət sagw.

³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aPriska† mai aAkwila alarmisoan artoum mai ginau len nau-man seKristo, aYesu.*

⁴ Aroriŋ gəlar gabag pəpadaŋ hən nəmatan mōs nəmauran sagw. Savi ginau ŋai, be alat siYesu ləsavi Ju len naut tiltile losipa vi təban gəlaru.

⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai alat siYesu lotoḅonḅon lohoim səlaru.

Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aEpinetus notoləmas buni. Gai nəvanuan metəkav len naprovens Asia toriŋ nəlon len aKristo.

⁶ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aMeri toum habat samito.

⁷ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAdronikus mai aJunias, naJu gəlaru sumian ginau, artotoh len naim bəbaŋis mai ginau.‡ Arovi ʒiltivanuan len ahai pispisul gail ale aroriŋ nəlolaru len aKristo a mō, ginau a tahw.

---

* **16:1:** Uman 18.18. Kenkrea evi navile sua bitas pəpadaŋ hən nabiltivile a Korint. † **16:3:** *Priska:* Len naut tile am gail lokis aliten aPrisilla am. * **16:3:** Uman 18.2 ‡ **16:7:** Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan ta Kris luke *afunias* evi pəhaʋut sua, hum ma tovi asoan *aAdronikus*.

⁸ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAmpliatuſ no-
toləmas buni len Nasuḅ.

⁹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aUrpanuſ
toum seKriſto mai ginamito. Ale kel na-ke-ivoi-an
sagw mai aStakiſ notoləmas buni.

¹⁰ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aApelleſ tovi
nəvanuan tin seKriſto. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai
alat lototoh len naim siAriſtopuluſ.

¹¹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aHerotion tovi
Ju suḿān ginau. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai alat
lototoh lohoim siNariſſuſ lotovi siYeſu.

¹² Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aTriſaena
mai aTrifoſa napəhaṽut eru artoum todaŋ siNa-
suḅ. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai aPerſiſ notoləmas
buni. Alitenan eum idaŋ siNasuḅ.

¹³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aRufuſ, Nasuḅ
tolekis həni hən ḅevi eſan səḅon. Kel na-ke-ivoi-an
mai anan tosuḿān tovi anana sagw.*

¹⁴ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAſinkri-
tuſ, aFlekon, aHermeſ, aPatropas, aHermaſ mai
nəbathudud nadələmian lotoḅonḅon mai galito.

¹⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aFilolokuſ,
aJulia, aNereuſ mai aṽavinen. Kele am mai
aOlimpas mai nəvanuan ḽiſi siGot lotoḅonḅon mai
galito.

¹⁶ Len na-ləmas-buni-an siGot məteſuḿ nətarhomit
gabag hən məṽbikel na-ke-ivoi-an mai gamito. Alat
siYeſu len naut ḽiſi luke “Ivoi,” mai gamito.

¹⁷ Bathudud nadələmian, nouſ idaŋ ke, nəvanuan
lotogol nəvanuan lotopəpəhw, napuſanan ſalit to-
gol nəvanuan ḅiteh dan nadələmian, napuſanan
ſalit gail ləſanor hən napuſanan məttokade a

---

* **16:13:** Mak 15.21

m̃o; m̃otel̃el̃ogau h̃en asike l̃eb̃em̃edas gamito. M̃et̃ebulatut dan galito.

18 Ñevanuan lotomaienan l̃esagol nauman seK̃risto, be loum m̃os nab̃ehãṽulit ŋai. Len na-sor-maluñlum̃-an mai na-sor-hehe-an salito, log̃eras ñelon ñevanuan l̃es̃enau nag̃eg̃erasan.*

19 Ñevanuan p̃isi los̃es̃el̃oŋ tia h̃en na-kel-uri-an ke m̃ettogol husur ñesa aK̃risto tokele. Imagenan noh̃ehãṽur masũṽ. Be nuke mitikad namitisau h̃en na-gol-na-voi-an ale nuke mitikad nat̃etanan h̃en ñesa tosa.

20 Beti asike idareh aGot tovi ñekadun nat̃em̃at, dereh teil dasdas aSetan pipiriemit gail.

AMasta sidato, aYesu K̃risto teviol k̃emas h̃en navoian mai gamito.

21 ATimoti toum mai ginau ike, “Ivoi,” mai gamito. ALusius, aJason mai aSosipata lotovi Ju sum̃an ginau, galit am luke, “Ivoi,” mai gamito.*

22 Ginau, aTertius nototos nalobulat napisulan egai siPol, ginau notovi ñevanuan siNasũb̃, nuke, “Ivoi,” mai gamito.

23-24 AKaius, ginau aPol nototoh lohoim san, gai ike, “Ivoi,” mai gamito. Alat siYesu len naut egai luḃonḃon len naim san. AErastus tot̃ogau ñevat h̃en nab̃iltivile egai, ike, “Ivoi,” mai gamito. AKwartus, awawa sinamit len nad̃elomian, gai am ike, “Ivoi,” mai gamito. §

25 Datisal suh aGot! Hum notokele len na-kel-uri-an sagw tovoi tokel kot aYesu K̃risto, aGot

---

* **16:18:** Flp 3.19 * **16:21:** Uman 16.1-3 § **16:23-24:** Uman 19.29; 1Kor 1.14; 2Tim 4.20. Natosian galevis ta sutuai losuhud h̃en naves egai: 24 *AMasta sidato, aYesu K̃risto teviol k̃emas h̃en navoian mai gamit p̃isi. Ganan.*

eləboi ħigol mət̃bidan̄ am len nadəlomian samito. Na-kel-uri-an tovoi notokel uri evi na-sor-utaut-an siGot tosusuah sutuai sutuai vəbar nəboŋ ta daməŋai.

²⁶ Be gagai aGot ikel vəhoti. AGot itoh vi sutuai, ale husur nakelean san todaŋ, len nasoruan san ahai kelkel ur gail lototosi, ikel vəhoti. Ikele mai naluṽoh p̄isi hən nəvanuan naut tiltile gail hən ləberin̄ nəlolit lan, ale gol husur nəsa tokele.

²⁷ Len aYesu Kristo datisal suh aGot tovi aGot səḃon tokad namitisau hən nəmauran tonor. Datisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan!

**Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd